

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Budování národní identity Kazachstánu za vlády prezidenta
Nazarbajeva**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Jan Dědák

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 8.4. 2023

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce panu PhDr. Janu Šírovi, PhD. za jeho podporu, cenné a věcné rady a v neposlední řadě za ochotu s níž se mi věnoval po celou dobu psaní této práce.

Bibliografický záznam

DĚDÁK, Jan. *Budování národní identity Kazachstánu za vlády prezidenta Nazarbajeva*. Praha, 2017. 61 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Šír, PhD.

Rozsah práce: 108 917 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Autor této diplomové práce se zabývá budováním národní identity Republiky Kazachstán pod vedením prezidenta Nursultana Nazarbajeva. Prezident Nazarbajev autokraticky vládl Kazachstánu téměř třicet let. Jedním z hlavních cílů jeho politiky bylo vybudování silné národní identity, která by v etnicky a nábožensky rozmanitém regionu střední Asie zajistila stabilitu Nazarbajevova režimu, potažmo přetrvání jeho odkazu. Tato práce je diskurzivní analýzou vybraných projevů prezidenta napříč celou jeho vládou. Teoretická část práce přibližuje pojem diskurz a popisuje použité metody diskurzivní analýzy. Rovněž definuje národní identitu a roli diskurzu při jejím budování na základě modelu sedimentace národní identity. Jedna sekce teoretické části je věnována dosavadnímu výzkumu Nazarbajevova diskurzu. V analytické části práce jsou zkoumány konkrétní projevy prezidenta. Nazarbajev v nich popisuje a představuje své vize a strategie rozvoje Kazachstánu, přičemž se zaměřuje i na téma národní identity. V rámci diskurzivní analýzy je vždy popsán politicko-spoločenský kontext projevu, včetně situace v mezinárodních vztazích, a poté jsou zkoumány diskurzivní praktiky, rétorické strategie a jazyk, který prezident používá. Výsledky analýz jednotlivých projevů jsou pak syntetizovány v rámci diskuse, kdy je cílem autora popsat vývoj diskurzu prezidenta na základě konceptu teoretické části práce.

Abstract

The author of this thesis deals with building the national identity of the Republic of Kazakhstan under the leadership of President Nursultan Nazarbayev. President Nazarbayev ruled Kazakhstan autocratically for almost thirty years. One of the main goals of his policy was to build a strong national identity that would ensure the stability of the Nazarbayev regime in the ethnically and religiously diverse region of Central Asia, i.e. the continuation of his legacy. This work is a discursive analysis of selected speeches of the president across his entire administration. The theoretical part of the thesis introduces the concept of discourse and describes the used methods of discursive analysis. It also defines national identity and the role of discourse in its construction based on the sedimentation model of national identity. One section of the theoretical part is devoted to the current research of Nazarbayev's discourse. In the analytical part of the thesis, specific speeches of the president are examined. In them, Nazarbayev describes and presents his vision and strategy for the development of Kazakhstan, while dealing with the topic of national identity. Discursive analysis always describes the

political-social context of the speech, including the situation in international relations, and then examines the discursive practices, rhetorical strategies and language used by the president. The results of the analysis of individual speeches are then synthesized in a framework where the author's goal is to describe the development of the president's discourse based on the concepts in the theoretical part of the work.

Klíčová slova

Kazachstán, Nursultan Nazarbajev, kritická diskurzivní analýza, národní identita, nacionalismus

Keywords

Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, critical discourse analysis, national identity, nationalism

Title

Building Kazakhstan's national identity under President Nazarbayev

Obsah

1. ÚVOD	- 8 -
2. PROFIL ZEMĚ A PREZIDENTA	- 10 -
2.1. NEZÁVISLÝ KAZACHSTÁN	- 10 -
2.2. NURSULTAN NAZARBAJEV.....	- 11 -
3. METODOLOGIE	- 13 -
3.1. VÝZKUMNÁ METODA	- 13 -
3.2. DATOVÁ ZÁKLADNA – VÝBĚR PROJEVŮ	- 14 -
3.3. VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍL PRÁCE	- 16 -
4. TEORETICKÁ ČÁST	- 18 -
4.1. NÁRODNÍ IDENTITA	- 18 -
4.2. SEDIMENTACE NÁRODNÍ IDENTITY	- 19 -
4.3. DISKURZ A DISKURZIVNÍ ANALÝZA.....	- 21 -
4.3.1. <i>Faircloughův dialekticko-relační přístup</i>	- 23 -
4.3.2. <i>Van Dijkova socio-kognitivní analýza</i>	- 24 -
4.3.3. <i>Van Leeuwenova extrakce identity</i>	- 27 -
4.4. ROLE DISKURZU V KONSTRUKCI NÁRODNÍ IDENTITY	- 28 -
5. DOSAVADNÍ VÝZKUM KAZAŠKÉ NÁRODNÍ IDENTITY	- 29 -
5.1. POLITIKA BUDOVNÍ NÁRODNÍ IDENTITY	- 30 -
5.2. PREZIDENT NAZARBAJEV A BUDOVNÍ NÁRODNÍ IDENTITY	- 32 -
6. ANALYTICKÁ ČÁST	- 35 -
6.1. POSELSTVÍ PREZIDENTA REPUBLIKY KAZACHSTÁN N.A. NAZARBAJEVA LIDU KAZACHSTÁNU, ŘÍJEN 1997.....	- 35 -
6.1.1. <i>Obsah</i>	- 35 -
6.1.2. <i>Diskurzivní analýza</i>	- 37 -
6.2. POSELSTVÍ PREZIDENTA REPUBLIKY KAZACHSTÁN N.A. NAZARBAJEVA LIDU KAZACHSTÁNU. ZÁŘÍ 1998.....	- 40 -
6.2.1. <i>Obsah</i>	- 40 -
6.2.2. <i>Diskurzivní analýza</i>	- 41 -
6.3. POSELSTVÍ PREZIDENTA REPUBLIKY KAZACHSTÁN N.A. NAZARBAJEVA LIDU KAZACHSTÁNU, PROSINEC 2012	- 43 -
6.3.1. <i>Obsah</i>	- 43 -
6.3.2. <i>Diskurzivní analýza</i>	- 45 -
6.4. POSELSTVÍ PREZIDENTA REPUBLIKY KAZACHSTÁN N. NAZARBAJEVA LIDU KAZACHSTÁNU, LEDEN 2014.....	- 49 -
6.4.1. <i>Obsah</i>	- 49 -
6.4.2. <i>Diskurzivní analýza</i>	- 50 -
6.5. POSELSTVÍ PREZIDENTA REPUBLIKY KAZACHSTÁN N.A. NAZARBAJEVA LIDU KAZACHSTÁNU, LEDEN 2017	- 54 -
6.5.1. <i>Obsah</i>	- 54 -
6.5.2. <i>Diskurzivní analýza</i>	- 56 -
7. DISKUSE	- 59 -
8. ZÁVĚR	- 63 -
SUMMARY	- 65 -

1. Úvod

Tato diplomová práce se zabývá vývojem diskurzu bývalého kazašského prezidenta Nursultana Nazarbajeva ve vztahu k budování národní identity nezávislého Kazachstánu. Autor toto téma zvolil především proto, že jeho výzkum umožňuje lépe pochopit národnostní politiku donedávna hlavního politického činitele Kazachstánu a tím i částečně nahlédnout na společenské procesy v zemi. Kontextu vzniku nezávislého Kazachstánu a profilu prezidenta Nursultana Nazarbajeva je věnovaná první kapitola této práce.

Teoretická část práce pracuje s dvěma koncepty, jež jsou nezbytné pro provedení výzkumu. Prvním z nich je sedimentace národní identity. Tento model vznikl na základě syntézy konstruktivismu a poststrukturalismu, respektive jejich vnímání konceptu národní identity na konci 20. století. S myšlenkou této syntézy poprvé přišel japonský filozof Hidemi Suganami, a právě modelem sedimentace národní identity na něj navázal dánský politolog Ole Waever. Jednou z úrovní sedimentované národní identity je i diskurz klíčových politických a společenských aktérů. Druhým teoretickým konceptem klíčovým pro tuto práci je diskurz a na něj navazující metoda kritické diskurzivní analýzy, dále „KDA“. K diskurzu i k samotnému provedení analýzy existuje několik přístupů. V teoretické části práce jsou popsány základní definice diskurzu a diskurzivní analýzy a jednotlivé teorie. V rámci diskurzu se jedná o poznání Michela Foucaulta, Ruth Wodak či společné dílo Meriel a Thomase Bloorových. V kapitolách věnujících se „KDA“ jsou blíže přiblíženy ty přístupy, které budou využity v této práci. Tím stěžejním je přístup Normana Fairclougha, na nějž jsou navázány teorie Theuna Van Dijka a Theo Van Leeuwena. Rovněž je v rámci teoretické části popsán stav současného poznání v oblasti budování kazašské národní identity, a konkrétně přístup Marlene Laruelle, zahrnující tři diskurzivní paradigmatata je využit i při „KDA“, provedené autorem této práce.

Metodou „KDA“ je zkoumáno pět projevů prezidenta Nazarbajeva, které přednesl v letech 1997-2017 a v nichž se věnuje, mimo jiné, i utváření národní identity nezávislého Kazachstánu. Vybraná Nazarbajevova poselství jsou důležitá především proto, že v nich prezident představoval své vize a strategie rozvoje země ve spojení s utvářením národní identity, což je blíže popsáno v metodologické části práce. Těchto pět projevů je analyzováno postupně pomocí výše zmíněných přístupů. První projev z roku 1997 zároveň slouží jako výchozí pro mapování

vývoje diskurzu prezidenta Nazarbajeva a pro určení jeho základních prvků, tj. lingvistického obsahu či rétorických strategií. Poté, co budou všechny projevy analyzovány, budou v kapitole *Diskuse* syntetizovány výsledky analýz, na základě nichž bude vyvozen závěr. V závěru budou zodpovězeny výzkumné otázky a bude zhodnoceno naplnění cíle práce.

Smysl tohoto výzkumu má dvě roviny. Ta první, do jisté míry abstraktnější, umožňuje čtenářů práce hlouběji pochopit podstatu propojení diskurzu s utvářením národní identity libovolného státu. Použitý koncept sedimentace a jeho konkrétní aplikace mohou být motivací pro další výzkum v této oblasti. Tento navazující výzkum se může více zaměřovat na institucionalizaci národní identity pomocí diskurzu a blíže zkoumat jednotlivé sociální či politické aktéry a jejich diskurz. Provedená identifikace konkrétních diskurzivních praktik při propojení s politicko-sociálním kontextem je vhodným základem pro takový výzkum. Téma diskurzu bývalého kazašského autokratického prezidenta je relevantní i v mezinárodně-politickém kontextu. Proto druhou, více klíčovou rovinou, jsou výstupy samotné „KDA“ vybraných projevů. Jasnému definování Nazarbajevova diskurzu a jeho dopadů na národní identitu Kazachstánu se doposud nikdo přímo nevěnoval, byť existuje okrajový výzkum, který je v této práci částečně využit. Autor na základě jednotlivých „KDA“ vyvodí vývoj diskurzu prezidenta Nazarbajeva. Tím je možné získat hlubší porozumění prezidentova vlivu na budování národní identity země. Nazarbajevův diskurz neovlivňoval pouze společnost uvnitř Kazachstánu, ale také regionální, respektive mezinárodní vztahy. Délkou své vlády, a tedy i možností lépe a dlouhodoběji prosazovat svou politiku Nazarbajev výrazně ovlivňoval pozici Kazachstánu na globální politické mapě. Na základě výsledků této práce je tak možné nejen zkoumat dopady politiky Nazarbajeva, ale také vliv jemu podobných autokratických prezidentů a tím blíže pochopit sociálně-politické procesy v různých regionech světa. Při porovnání Nazarbajevova diskurzu se současnou politikou kazašského prezidenta Tokajeva lze mapovat vývoj v kazašské politice a společnosti.

2. Profil země a prezidenta

2.1. Nezávislý Kazachstán

Podoba současného nezávislého Kazachstánu je dědictvím historie, napříč níž byla země součástí mnoha významných asijských a euroasijských mocností. Pod jejich vlivem se na jeho území měnily kultura, jazyk, náboženství a národnostní složení, přičemž díky jejich ru' norodosti žije na území Republiky Kazachstán v současné době více než 130 národností a vedle sebe zde koexistují hlavní světová náboženství.

Dominantním způsobem života původních obyvatel bylo až do 19. století kočovnictví spolu s pastevečtím. Na začátku 19. století, konkrétně v roce 1813, zahájilo tehdejší carské Rusko obsazování a kolonizaci území Kazachstánu. S migrujícími Rusy přišlo do Kazachstánu i křesťanství a zemědělství, což významně narušilo dosavadní způsob života místních obyvatel. Úředním jazykem se v průběhu 19. století stala ruština.

Během ruské občanské války v letech 1917-1920 Kazaši povstali proti Rusům a bojovali na straně bělogvardějců. Vítězství bolševiků však znamenalo vznik Sovětského svazu. V jeho rámci byl Kazachstán nejprve součástí Kyrgyzské autonomní socialistické republiky a od roku 1936 tvořil samostatnou Kazašskou sovětskou socialistickou republiku. Hospodářská politika Sovětského svazu, speciálně kolektivizace a centrální plánování, vedly k ekonomické neefektivitě a přivedly svazové republiky k hladomoru v letech 1932-33. Při nich zemřel více než 1 milion etnických Kazachů. Nucené přesuny obyvatelstva ve spojení s intenzivní rusifikací vedly k absolutnímu potlačení kazašské národní identity.

V roce 1986 dlouhotrvající nespokojenost Kazachů vyústila v demonstrace proti vedení místní komunistické strany. Protesty byly násilně potlačeny a o život přišlo několik lidí. Pád východního bloku v následujících letech však vedl k vyhlášení nezávislosti Kazachstánu. Stalo se tak 16. prosince 1991. Jedním z hlavních nástrojů vnitřní, ale i zahraniční politiky,

se stal pro nastoupivšího prezidenta Nursultana Nazarbajeva také důležitým faktorem na znovuobnovení národní identity Kazachů, přičemž chtěl předejít etnickým a náboženským sporům.¹

2.2. Nursultan Nazarbajev

Nursultan Abišuly Nazarbajev, jehož projevy budou v rámci „KDA“ zkoumány, se narodil 6. července 1940 v jižním Kazachstánu. Po studiu v Sovětském svazu pracoval jako ocelář a posléze se stal inženýrem. Pro jeho budoucí politickou kariéru byl klíčový vstup do Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1969. Po třinácti letech, v roce 1982 byl zvolen poslancem Nejvyššího sovětu a v roce 1989 byl jmenován prvním tajemníkem Komunistické strany Kazachstánu, což byla nejvyšší výkonná funkce na území tehdejší Kazašské sovětské socialistické republiky.

Po rozpadu Sovětského svazu se stal Nazarbajev prvním prezidentem nezávislé Republiky Kazachstán, vzniknuvší 16. prosince 1991. V devadesátých letech čelila země mnoha ekonomickým a národnostním problémům, které byly způsobeny radikální změnou politického a legislativního prostředí bezprostředně po jejím vzniku.

Hlavním Nazarbajevovým cílem byla úspěšná hospodářská transformace země z centrálně plánované na tržní ekonomiku, získání prestiže a začlenění do klubu nejrozvinutějších států světa. Jedním z klíčových nástrojů, které mu tohoto měly pomoci dosáhnout, bylo prosazování politiky národní jednoty. Etnická diverzita v Kazachstánu měla totiž potenciál přerůst nejen v občanskou válku či etnicky motivované střety, ale hrozbou byly také separatistické tendence silné ruské menšiny zejména v Pavlodarské oblasti na severu Kazachstánu.

Nazarbajev si vybudoval silnou mocenskou pozici především díky své výborné orientaci v složité síti vztahů mezi elitními skupinami země napříč armádou, podnikateli či politiky. Prezident je označován jako autokrat, který byl schopen sáhnout k použití síly proti opozici či disentu. Zároveň kontroloval činnost sdělovacích prostředků a prostřednictvím regulací řídil

¹ SMITH, David Roger, Gavin R.G. HAMBLY a Edward ALLWORTH. Kazakhstan. *Britannica* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Kazakhstan>

činnost klíčových politických institucí či omezoval náboženskou svobodu a tvrdě zasahoval převážně proti radikálním muslimům. Nazarbajev byl schopen účinně vyvažovat konkurenční zájmy, především pomocí korumpování silových a ekonomických složek země. To mu umožnilo ustát protesty proti korupci, volebním podvodům či porušování lidských práv. Je nutné zmínit, že množství občanů ho podporovalo pro jeho rozhodný a tvrdý přístup a nekompromisní vedení.

Prezident Nursultan Nazarbajev se tak u moci udržel téměř 28 let a dne 19. března 2019 sám odstoupil z funkce. Jeho místo převzal Kassym-Žomart Tokajev, bývalý diplomat a předseda horní komory parlamentu. Nazarbajev samozřejmě přesun moci zorganizoval ještě před svou rezignací a politická situace v zemi se okamžitě výrazněji nezměnila. Nursultan Nazarbajev získal doživotní titul „vůdce národa“ a mezi lety 2019 a 2022 po něm bylo pojmenováno hlavní město, dnešní Astana. Jeho politický odkaz začal dostávat trhliny při takzvaných „Lednových událostech“ („Janvarskiye sobytiya“) z roku 2022, kdy kvůli ekonomickým a politickým problémům lidé demonstrovali proti prezidentu Tokajevovi. Intervenční ruská armáda zabezpečila klíčovou infrastrukturu a protesty byly krvavě potlačeny. Jedním z hlavních hesel demonstrantů byla věta: *Starý muži, odejdi!* (*Starik, uchodi!*), která poukazovala na fakt, že někteří obyvatelé si uvědomovali přetrvávající vliv struktur okolo bývalého prezidenta. Nazarbajev v důledku těchto protestů odešel z doživotní pozice předsedy Bezpečnostní rady Kazachstánu a pravděpodobně se alespoň dočasně přesunul do zahraničí.²

² THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Nursultan Nazarbajev. *Britannica* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Kazakhstan>

3. Metodologie

3.1. Výzkumná metoda

Tato diplomová práce je analýzou projevu prezidenta Nazarbajeva. Práce má za cíl zjistit, jaké diskurzivní metody prezident používal v těchto projevech pro účely budování národní identity Kazachstánu. Použitou výzkumnou metodou bude tedy kritická diskurzivní analýza. Základním rámcem bude přístup Normana Fairclougha, který bude doplněn o poznatky Theuna Van Dijka a Theo Van Leeuwena.

Faircloughův přístup umožňuje jednoznačně rozdělit diskurzivní analýzu do tří částí. Tou první je popis verbálního či neverbálního sdělení. Je tedy shrnut obsah sdělení a jeho výstup, který může být i dosazen do kontextu sociálních či politických událostí, které samotnému sdělení předcházejí či jej ovlivňují. Druhá část je analýzou jazyka, jeho stylu, případně rétorických metod a jiných nástrojů, které ve svém projevu či textu řečník, respektive pisatel, využívá. Poslední, třetí část umožňuje popsat dopad sdělení na socio-kulturní procesy či redistribuci státní moci. Tato práce bude pracovat pouze s prvními dvěma částmi.

Obsah sdělení se bude týkat projevů prezidenta Nazarbajeva pronesených napříč celou jeho téměř třicetiletou vládou, a to především z toho důvodu, že národní identita Kazachstánu byla v rámci jeho prezidentství stále utvářena a měněna. V úvodu analýzy každého projevu bude tedy zmíněn kontext, v němž byl projev přednášen, co mu předcházelo a jaký je jeho obsah. Z obsahu pak budou extrahovány primárně části týkající se utváření národní identity nezávislého Kazachstánu. Pokud v projevu zazní důležitá sdělení týkající se i jiných oblastí, než je sociální konstrukt národní identity, budou také zmíněna. Toto shrnutí umožní se v části věnované analýze jazyka a diskurzu lépe věnovat čistě lingvistickým a rétorickým metodám při jasné znalosti kontextu jejich použití.

Analýza diskurzivní praxe bude výzkumem slovní zásoby, gramatiky a celkové struktury textu, jedná se tedy o lingvistické shrnutí. Vzhledem k žánru diskurzu, kdy jde o projev k národu v propagandistickém a budovatelském stylu, budou vybrána konkrétní slova a slovní obraty, včetně kvantifikace jejich výskytu a vysvětlení smyslu. V této části bude také popsáno, jakým způsobem a proč se Nazarbayev obrací k občanům Kazachstánu, případně ke konkrétním členům společnosti, a to především z jeho pozice subjektu s výraznou sociální mocí. Kromě toho bude analyzován styl jazyka, kterým prezident mluví, zdůvodněno, proč tomu tak je, a prozkoumáno, zda se v průběhu jeho vlády měnily jeho rétorické strategie a jazykové nástroje. Prostřednictvím přístupů Van Dijka a Van Leeuwena budou zdůřzněny konkrétní aspekty zneužití sociální moci a pokusy o ovlivnění kazašské společnosti v kontextu utváření národní identity země. Konkrétně se bude jednat o Van Dijkův ideologický čtverec a identifikaci sociologických zaměření podle van Leeuwena, blíže vysvětlených v teoretické části práce: začlenění/vyloučení, aktivizace/deaktivace a generalizace/specifikace.

Součástí teoretické části je také přehled diskurzivních paradigmat prezidenta Nazarbajeva, která popisuje a srovnává Marlene Laruelle. Tento výčet umožňuje zjistit, zda některá z těchto paradigmat Nazarbajev používal ve svých projevech, a pokud ano, jakým způsobem je používal. Jedná se o důležitý komplement k samotné diskurzivní analýze a umožňuje lépe ukotvit její výstupy v diskusi na konci práce.

3.2. Datová základna – výběr projevů

K provedení KAD bylo vybráno pět projevů napříč téměř třicetiletou vládou prezidenta Nazarbajeva. Tyto projevy jsou z pohledu autora klíčovými milníky Nazarbajevovy politiky a s ní souvisejícího budování národní identity. Zdrojem dat jsou přepisy daných projevů v ruštině, kazaštině a angličtině, zveřejněné na *Oficiálním webu Prezidenta Republiky Kazachstán*. Autor této práce bude při analýze pracovat primárně s ruským a anglickým textem. První projev *Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N.A. Nazarbajeva lidu Kazachstánu. Říjen 1997 (Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Oktyabr' 1997 g.)* je jedním z raných významných projevů Nazarbajeva k národu.

Prezident v něm mapuje dosavadní vývoj země, a především představuje vizi rozvoje *Kazachstán 2030*, podle níž se země řídila dalších téměř 15 let.³

V druhém vybraném projevu *Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N.A. Nazarbajeva lidu Kazachstánu. Září 1998 (Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbajeva narodu Kazakhstana. Sentyabr' 1998 g.)* Nazarbajev explicitně hovoří o postupném dosahování náboženské a etnické stability, což je podle něj klíčové pro vybudování jednotné národní identity. Je tedy patrná snaha o pokračování a kontrolu procesu utváření národní identity. Rovněž jsou zmíněny vize ze strategie *Kazachstán 2030* a pokrok při jejich naplňování.⁴

Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N. Nazarbajeva lidu Kazachstánu. Prosinec 2012 (Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Декабрь 2012 g.) je spojeno s definicí „nového kazašského patriotismu“ a tedy i s novou národnostní politikou, respektive s revizí té staré. Nazarbajev zde velice konkrétně rozebírá jednotlivé prvky národní identity země a hovoří o svých záměrech při jejich změnách. Představena je také strategie *Kazachstán 2050*, která je aktualizací *Kazachstánu 2030* a představuje nové cíle rozvoje země ve všech oblastech.⁵

Velmi národoveckým projevem, hovořícím o společné historii a kultuře obyvatel Kazachstánu bez ohledu na náboženství a etnikum, je *Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N. Nazarbajeva lidu Kazachstánu. 17. ledna 2014 (Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 17 yanvarya 2014 g.)*. Prezident v něm představuje koncepty *Mangilik Yel (Věčná země)* a *Mangilik Gumur (Věční lidé)*, které jsou ztělesněním

³ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbajeva narodu Kazakhstana. Oktyabr' 1997 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-na-nazarbaeva-narodu-kazahstana-oktyabr-1997-g

⁴ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbajeva narodu Kazakhstana. Sentyabr' 1998 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-n-a-nazarbaeva-narodu-kazahstana-sentyabr-1998-g_1342416797

⁵ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 14 dekabrya 2012 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-14-dekabrya-2012-g

nezávislosti kazašského lidu a země. *Mangilik Yel* a *Mangilik Gumur* lze označit jako další nástroje utváření národní identity Kazachstánu.⁶

Posledním projevem, který bude v této práci analyzován, je *Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N. Nazarbajeva lidu Kazachstánu. 31. ledna 2017 (Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 31 yanvary 2017 g.)*, jež bylo proneseno dva roky před Nazarbajevovým odstoupením z funkce. Zde je zadán vládě úkol vytvoření *Strategického plánu národního rozvoje do roku 2025*. Tento plán má, kromě dosažení vytyčených ekonomických cílů, také rozšířit všeobecný přehled Kazachů o jejich historii a kultuře. Obyvatelé Kazachstánu jsou pak podle prezidenta povinni předávat své vědomosti dalším generacím a aktivně se zapojovat do dění v zemi. Cílem Nazarbajeva je pokročilejší institucionalizace národní identity spojená s aktivizací a společenským zvýhodněním těch, kteří se na utváření jednotné národní identity budou podílet.⁷

3.3. Výzkumné otázky a cíl práce

Cílem této práce je analyzovat diskurz prezidenta Nazarbajeva a nalézt v něm na základě kombinace dosavadních teorií mechanismy či nástroje, pomocí nichž formoval národní identitu Kazachstánu. Jinými slovy budou zkoumány diskurzivní praktiky, které Nazarbajev využíval při budování národní identity.

První výzkumná otázka, kterou má za cíl tato práce zodpovědět, zní: **Jaké byly strategie a vize budování národní identity prezidenta Nazarbajeva?**

⁶ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 17 yanvary 2014 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-17-yanvary-2014-g

⁷ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 31 yanvary 2017 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-31-yanvary-2017-g

Při zodpovězení této otázky se bude autor soustředit na konkrétní plány prezidenta Nazarbajeva, zmíněné v jeho projevech, které byly pro diskurzivní analýzu vybrány. Cílem je kromě prosté deskripce najít také společné jmenovatele těchto projevů, ako například opakující se témata či apely. Díky tomu bude možné určit dlouhodobější strategii prezidenta Nazarbajeva, pokud nějaká existovala.

Druhá výzkumná otázka už je zaměřena čistě na diskurz: **Jaké diskurzivní praktiky ve svých projevech prezident Nazarbajev používal a proč?**

Určení konkrétních diskurzivních praktik, vyplývajících z analýzy Nazarbajevových projevů, umožňuje sledovat prezidentův diskurz v otázce národní identity napříč de facto celým obdobím jeho vlády a určit případné změny.

4. Teoretická část

V teoretické části budou vysvětleny klíčové pojmy nutné k pochopení vývoje výzkumu diskurzu a národní identity. Z dosavadního poznání budou extrahovány ty teorie či přístupy, které jsou klíčové pro úspěšné provedení diskurzivní analýzy. Nejprve bude definován pojem národní identita a princip jejího budování. Rovněž bude přiblížen samotný koncept diskurzu, a to nejen obecně, ale také ve vztahu ke kritické diskurzivní analýze, kdy budou představeny jednotlivé přístupy k jejímu provedení. Pro pochopení role diskurzu při budování národní identity bude vysvětlen koncept sedimentace národní identity, který jasně specifikuje jeho roli a du' ledky.

4.1. Národní identita

Ze své podstaty je národní identita sociálním konstruktem a lze ji označit jako identifikaci určité skupiny sociálních aktérů s jedním národem. K této identifikaci jsou nezbytné styčné body, jejichž pomocí se může jedinec s národem identifikovat, ale také se odlišit od těch ostatních. Jedná se o historii, jazyk, kulturu, náboženství, ale i o politiku či geografii. Tyto faktory přirozeně ovlivňuje čas, ale je možné je umocňovat prostřednictvím vzdělávání, propagandy či jinou formou zaměřené kampaně.

Silná národní identita se projevuje přejímáním národních hodnot a přesvědčení do osobního života jedince a zároveň jejich svévolným šířením ve společnosti. Rovněž je pro ni charakteristická láska k vlastnímu národu, pocit sounáležitosti a potřeby přispívat k budování národa a k pomoci spoluobčanů . Opakem je slábnoucí či slabá národní identita, což je zpu' obeno především společenskými procesy v rámci globalizace (zvýšená úroveň migrace, dominantní role některých světových jazyků) a slučováním států do stále integrovanějších společností. Definici národní identity klíčovou pro tuto práci přináší koncept sedimentace

národní identity, který navazuje na syntézu konstruktivistického a poststrukturalistického přístupu k národní identitě.^{8,9}

4.2. Sedimentace národní identity

Koncept sedimentace národní identity vychází ze syntézy poststrukturalismu a konstruktivismu, které se velmi odlišně pokoušely národní identitu jasně vymezit a definovat.

Poststrukturalisté vnímají národní identitu jako dynamickou, proměnlivou a často performativní a nahodilou. Její podoba podle nich do velké míry závisí na vnějších faktorech, především tedy na mezinárodních vztazích. Konstitutivním prvkem je proto primárně vymezování se proti vnější jinakosti, a to pomocí diskurzivní praxe. Konstruktivisté naopak těžiště národní identity umísťují do kultury národa a iniciační role státní moci. Jinými slovy, národní identita je utvářena výhradně uvnitř národa a k jejímu ovlivnění zvnějšku můžeme dojít pouze výraznou změnou v systému mezinárodních vztahů^{10,11}

Syntézu těchto filozofických tradic provedl japonský filozof Hidemi Suganami a vytvořil tak nový přístup ke studiu mezinárodních vztahů. Suganami spojuje poststrukturalní důraz na dynamiku vytváření národní identity s konstruktivistickým zaměřením na roli idejí a norem při utváření státního jednání, které má hlavní podíl na tvorbě identity. Do Suganamiho teorie je

⁸ ANDERSON, Benedict. *Imagined Communities* [online]. Verso, 2006 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://archive.org/details/imaginedcommunit00ande_0/page/212/mode/2up

⁹ SHAW, Martin. The Theoretical Challenge of Global Society. In: *Global Society and International Relations: Sociological Concepts and Political Perspectives* [online]. Polity, 1994, 5-33, 94-110 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://www.academia.edu/20266845/Global_Society_and_International_Relations_1994

¹⁰ KOUHPAEENEJAD, Mohammad Hossein a Razieh GHOLAMINEJAD. Identity and Language Learning from Post-structuralist Perspective. *Journal of Language Teaching and Research* [online]. 2014, 2014, 5(1), 199-204 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: doi:10.4304/jltr.5.1.

¹¹ CAHAN, Jean Axelrad. National Identity and the Limits of Constructivism in International Relations Theory: A Case Study of Suez Canal. *Nations and Nationalism* [online]. John Wiley & Sons, 2019, 2019, 25(2), 478-498 [cit. 2023-03-11]. ISSN 1354-5078. Dostupné z: doi:10.1111/nana.12423

také začleněn vůbec poprvé diskurz a jeho role při tvorbě národní identity nejen uvnitř státu, ale i s přesahem do mezinárodních vztahů¹²

Na jeho koncept navázal dánský politolog Ole Waever, který navrhl model sedimentace národní identity. Tento model nejenže zahrnuje pohledy na tvorbu identity obou výše zmíněných směrů ale také přisuzuje důležitou roli diskurzu. Celý princip modelu sedimentace národní identity je založen na konstrukci tří vrstev, které postupem času mění svou „objem“ a tím i roli v závislosti na historickém, politickém, kulturním či ekonomickém kontextu. Tyto vrstvy nejsou statické, ale naopak se vzájemně ovlivňují a neustále vyvíjejí. Výrazný rozdíl mezi vrstvami lze spatřit především v míře institucionalizace, kdy některé z nich jsou více či méně spojeny se státním systémem, národem nebo konkrétním subjektem v něm. Tento koncept popsal Waever v knize *European Integration and National Identity*.¹³

Tamtéž Waever popisuje samotné úrovně sedimentace národní identity. První, spodní, úroveň národní identity lze označit jako úroveň kulturně-historickou. Vnímání národní identity pouze pomocí této úrovně je téměř totožné s pojetím konstruktivistů. Jedná se o soubor kulturních tradic a hodnot, charakteristických pro daný národ. Tradice a hodnoty jsou utvářeny historickými událostmi a zkušenostmi, například válkami či migrací. Migrace může přinášet pocit multikulturalismu, válka pak pocit hrdosti či naopak potupy, a zároveň sdílení utrpení či triumfu. Tímto kulturní vrstva umožňuje příslušníkům národa se identifikovat a poskytuje pocit sounáležitosti uvnitř společnosti. Zkušenosti, hodnoty a tradice se přenášejí mezi generacemi, a to prostřednictvím kulturní produkce, státních svátků či rituálů. Tato úroveň je základní a nejvíce institucionalizovanou úrovní pro každý národ, a kromě historických faktorů je ovlivňována i současnými kulturními praktikami.

¹² SUGANAMI, Hidemi. Narrative explanation and international relations: Back to basics. In: *Narrative explanation and international relations: Back to basics* [online]. 2. Millenium Journal of International Relations, 2008, s. 327-356 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0305829808097643>

¹³ WAEVER, Ole a Lene HANSEN. *European Integration and National Identity* [online]. In: . 1. Londýn: Routledge, 2001, s. 19-49 [cit. 2023-03-09]. ISBN 9780203402207. Dostupné z: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203402207/european-integration-national-identity-lene-hansen-ole-waever>

Následující, prostřední, úroveň národní identity, je specifikací vnímání národní identity z první úrovně. Waever ji charakterizuje jako sebeurčení a vymezení se proti jinakosti, kdy obojí je závislé na politickém systému, právním řádu a komunikaci. Politický systém, zahrnující kromě politických stran i organizace občanské společnosti, reguluje distribuci zdrojů a moci v rámci národa, vytváří soubor sdílených politických hodnot a praktik a zastupuje zájmy všech členů národa – byť v odlišných politických systémech odlišným způsobem. Právní řád pak upravuje pravidla chování, poskytuje prostředky pro řešení sporů chrání individuální práva a svobody. Do komunikace je zahrnuta nejen oficiální komunikace státu, ale také média a ostatní prostředky masové komunikace. Způsob komunikace a předávání informací má vliv na utváření politické reality. Vymezení se proti jinakosti je do velké míry závislé na historickém, sociálním a politickém kontextu a na změnách v mezinárodních vztazích.

Třetí, nejvíce proměnlivou úroveň, je úroveň diskurzivní. Ta je podle Waevera ovlivněna především subjekty, které mají sociální moc a pomocí ní mohou prosazovat svoje zájmy. Je možné spatřovat provázanost s druhou úrovní sedimentace, kdy pro tvorbu a šíření diskurzu jsou využívána, či naopak omezována, média a jiné formy komunikace. Jejich prostřednictvím nejsilnější političtí aktéři pomocí jazyka, symbolů a narativů konstruují a upravují identitu svého národa s cílem ji změnit na co nejhlubší úrovni sedimentace. Čím hlouběji je národní identita ovlivněna, tím více je tato změna zakořeněna, a tudíž výrazněji a dlouhodoběji mění nejen sebeidentifikace národa, ale i jeho vnímání národy okolními. Kritická diskurzivní analýza budování národní identity Kazachstánu bude pracovat právě s touto úrovní sedimentace podle Ole Waevera.

4.3. Diskurz a diskurzivní analýza

Přesná definice diskurzu je těžko uchopitelná, je proměnlivá podle kontextu, ve kterém je s diskurzem pracováno. Wodak a Meyer píšou o této proměnlivosti především v souvislosti s třemi odlišnými trendy vnímání diskurzu. V kontinentální Evropě diskurz čerpá z neverbální, tedy psané komunikace, v anglo-americké oblasti kromě neverbální i z verbální oblasti a

z pohledu francouzského filozofa Michela Foucaulta je pak hlavním těžištěm diskurzu šíření a přenášení znalostí ve spojení s vytvářením a distribucí moci.¹⁴

Bloor a Bloor rozlišují základní roli či definici diskurzu, na níž pak stavějí či na níž navazují další aspekty. První a základní definicí je, že diskurz je nejvyšší jednotkou lingvistického popisu, tudíž se jedná o slova, fráze, slovní zásobu, věty, texty, morfémy a fonémy. Tato základní jednotka může být však rozšířena o gesta či tón hlasu, a tudíž se jedná o primárně řečový fenomén. Nicméně pro diskurz je podle nich důležitě především to, že spojuje jazyk se společenskou praxí, na níž mají významný vliv mocenské vztahy a společenské konvence. Diskurz tak podle nich nikdy není objektivní či neutrální.¹⁵

Pro tuto práci je klíčový trend, který do diskurzu přinesla Foucaultova teorie, neboť je nejlépe aplikovatelná v kritické diskurzivní analýze, kterou tato práce ve své praktické části představuje. Michel Foucault se začal rolí diskurzu v sociálních vědách zabývat v 60. a 70. letech 20. století, kdy poststrukturalismus změnil vnímání různých forem komunikace a odkrýval rozdíly mezi nimi. Hovořil o tom, že diskurz není jen prostředkem komunikace, ale rovněž nástrojem pro formování chápání světa a role jedince v něm.¹⁶

V této souvislosti Foucault zdůrazňoval, že jazyk se používá k budování a udržování vztahů ve společnosti, čímž nejen distribuuje znalosti a informace, ale také moc. Mocenské vztahy utvářejí diskurz v závislosti na historickém, politickém a společenském kontextu a využívají jej k šíření či potlačení konkrétních myšlenek a názorů. To rovněž vede ke stanovení různých

¹⁴ WODAK, Ruth a Michael MEYER. *Methods of critical discourse analysis* [online]. 1. Londýn: SAGE, 2001 [cit. 2023-03-10]. ISBN 9780857028020. Dostupné z: <https://archive.org/details/methodsofcritica0000woda/page/n9/mode/2up>

¹⁵ BLOOR, Meriel a Thomas BLOOR. The Construction of Identity. In: *The Practice of Critical Discourse Analysis: An Introduction* [online]. 2007. USA: Routledge, 2013, s. 85-99 [cit. 2023-03-10]. ISBN 978-0-340-91237-9. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=8K8uAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=bloor+and+bloor+discours&ots=NchxtjMoyS&sig=Uq0g9FEmeWwhs2uxVtGoZ7rhAy4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

¹⁶ FOUCAULT, Michel. The Statement and The Archive. 25. In: FOUCAULT, Michel. *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language* [online]. 2. USA: Library of Congress Cataloging in Public Data, 2019, 2019, s. 79-121 [cit. 2023-03-11]. ISBN 0394711068. ISSN 1354-5078. Dostupné z: https://monoskop.org/images/9/90/Foucault_Michel_Archaeology_of_Knowledge.pdf

forem chování, respektive k jejich normalizaci a nastavení v rámci společenského řádu. Znalosti a informace jsou pak využívány k budování, posilování a udržování mocenských vztahů jejich šíření a úprava pomocí diskurzu jsou tak přímo spojeny se sociální mocí jednotlivých aktérů

Kritická diskurzivní analýza se zabývá tím, jak jazyk a jiné formy komunikace budují chápání světa a kdo je v konkrétních kontextech využívá. Muž se jednat o politické debaty, ideologické texty či mediální vystoupení. V rámci těch je analyzováno, jakým způsobem jazyk ovlivňuje současné vztahy sociální moci a které ideologie či názory vyzdvihuje či které naopak marginalizuje. Existuje několik přístupů ke kritické diskurzivní analýze, které budou představeny, a z nich bude vybrán jeden, jenž bude využit pro účely výzkumu v praktické části práce.

4.3.1. Faircloughův dialekticko-relační přístup

Britský profesor lingvistiky Norman Fairclough patří k zakladatelům kritické diskurzivní analýzy (KAD), přičemž jeho teorie zohledňuje tři základní aspekty konceptu KAD: verbální a neverbální text, diskurzivní praxi (interakce) a socio-kulturní vlivy. Tímto přístupem Fairclough propojuje vztahy mezi diskurzivními praktikami a sociálními procesy, které se podle něj vzájemně utvářejí a ovlivňují a zároveň jsou také lingvisticky analyzovatelné. Právě propojení jazyka s procesy sociálními umožňuje zkoumat, jakým způsobem diskurzivní praktiky ovlivňují fungování společnosti a jakým způsobem ji směřují, tzv. dialekticko-relační propojení.

Fairclough spolu s Ruth Wodak stanovil v roce 1997 základní body, z nichž alespoň některé by měly být využity v rámci KAD – jedná se o principy diskurzivní analýzy. Jejich zahrnutí do diskurzivní analýzy umožňuje identifikovat tři hlubší dimenze diskurzu: žánry, reprezentaci a způsob bytí. Pro odlišné žánry je charakteristické různé použití jazyka, příkladem je projev či interview. Reprezentace je vlastně definicí identity, tj. jakým způsobem se druhy subjektů napříč společnostmi vyjadřují konkrétním způsobem diskurzu a podle toho jsou v sociální praxi

identifikovatelné. Způsob obvyklý je odrazem diskurzivního jednání konkrétních jedinců, například politika či celebrity.¹⁷

Existuje několik bodů, které, pakliže jsou obsaženy v KAD, umožňují hlubší konstituci diskurzu. Obecně je nutné zahrnout vlivy sociálních a kulturních problémů. Ty jsou v úzkém spojení s historickým diskurzem. Samotný diskurz má pak primárně ideologickou roli a díky tomu, že je pro jeho účinnost důležité disponovat vysokou úrovní sociální moc, má vliv na utváření kultury a společnosti, zároveň se jedná o formu sociálního jednání. Vazba mezi textem a společností je zprostředkována, a nakonec KAD by měla diskurz interpretovat a vysvětlovat. Fairclough toto popisuje ve svém díle *Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse*.¹⁸

Fairclough zde popisuje takzvanou sémiotiku, která se promítá do dalšího výzkumu vazeb mezi diskurzem a sociálními procesy a umožňuje nejen odhalovat sociální nerovnost, ale rovněž se zaměřit na formy jejího vyjádření, konstituce a legitimizace. Toto mapování pomáhá identifikovat ideologii či politické směřování ukotvené v diskurzu. Fairclough spolu s Wodak tedy tvrdí, že diskurz v konečném důsledku konstruuje sociální realitu a zároveň je sociální realitou konstruován. Z pohledu Fairclougha tak může KAD pomoci přispět k osvětlení problémů v společnosti a k jejich vyřešení.

4.3.2. Van Dijkova socio-kognitivní analýza

Začleněním psychologického modelu paměti a efektu rámování (kognitivního zkreslení) do formální textové lingvistiky vytvořil nizozemský vědecký pracovník Theun van Dijk socio-kognitivní přístup k provedení KAD. Van Dijk zpochybňoval přímé propojení sociálních vztahů a diskurzivních praktik, neboť přímá konexe by znamenala vymizení jakékoliv rozmanitosti a ve

¹⁷ WODAK, Ruth, Norman FAIRCLOUGH a Jane MULDERIG. *Critical Discourse Analysis. Marges Linguistiques* [online]. 1997 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: doi:10.4135/9781446289068.n17

¹⁸ FAIRCLOUGH, Norman. *Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse: The Universities*. In: *Discourse and Society* [online]. 2. SAGE Publications, 1993, s. 133-168 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0957926593004002002>

společnosti by existoval pouze jeden diskurz používaný všemi subjekty, tudíž by existovala jediná ideologie či náboženství. Právě odlišná mysl a rozdílné vnímání světa jednotlivými aktéry vytváří ona spojení mezi diskurzem a ideologií, kterých je proto nekonečně mnoho.¹⁹

Klíčovou roli ve van Dijkově přístupu hrají vzájemně se ovlivňující mikrostruktury a makrostruktury. Makrostrukturami jsou moc, hierarchie ve společnosti a z nich plynoucí dominance a sociální nerovnost. Mikrostrukturami jsou užití jazyka, diskurz a vzájemná komunikace na mikroúrovni. Pomocí zkoumání těchto úrovní a jejich vztahů chtěl van Dijk odhalit diskurzivní zdroje moci a příčiny nerovnosti v konkrétních politických, sociálních a historických kontextech. Odlišné kontexty jsou stěžejní pro další složku van Dijkova modelu a tou je interakce mezi diskurzem, sociálním poznáním a společností. Sociální poznání je hraničním pásmem mezi diskurzem a společenskými strukturami, ovlivňované z obou stran, a proto proměnlivé a nestálé. Van Dijkův rámeček, takzvaný ideologický čtverec („ideological square“, popisuje jednotlivé sociální skupiny a jejich vztahy na principu *my* a *oni*. Společnost je pozitivní a negativní komunikací a prezentací rozdělena na dvě skupiny, což ovlivňuje zpuť ob, jakým se jejich členové navzájem vnímají a zároveň jak nahlíží na různé události.^{20,21}

¹⁹ VAN DIJK, Teun. Sociocognitive Discourse Studies. In: *Handbook of Discourse Analysis* [online]. 2016, s. 1-24 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-2018-Sociocognitive-discourse-studies.pdf>

²⁰ VAN DIJK, Teun. *What is Political Discourse Analysis?* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: https://e-1.unifi.it/pluginfile.php/909651/mod_resource/content/1/Van%20Dijk%20Waht%20is%20political%20discourse%20analysis.pdf

²¹ SALMA, Nurul Fathia. Exploring Van Dijk: Critical Discourse Analysis's Aims. *Research Gate*[online]. 2018 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/326142494_Exploring_Van_Dijk_Critical_Discourse_Analysis%27s_Aims

Obrázek č. 1. van Dijkův ideologický čtverec

Zdroj: Autor podle van Dijka

Významná část van Dijkova praktického výzkumu se v této souvislosti zabývala stereotypy, zneužitím moci a etnickými předsudky. Jeho definice KDA – „*Analýza kritického diskurzu je typem výzkumu analýzy diskurzu, který primárně studuje způsob, jakým jsou zneužívání sociální moci, dominance a nerovnosti uzákoněny, reprodukovány a bráněny textem a řečí v sociálních a politických kontextech*“ – potvrzuje výše zmíněné. Van Dijkův přístup má za cíl zjistit, jakým způsobem přispívá diskurz z pozice sociálně mocných k šíření těchto narativů. Sociálně mocní jsou definováni jako členové společnosti disponující určitými zdroji, které jsou ve společenském kontextu cenné, a mohou je tak využívat při budování či nastavování sociálních témat a vazeb. Mezi komplexnější a systematictější využívání moci patří manipulace s fakty, přesvědčování nepravdami či zakrývání důležitých poznatků a zkušeností tak, aby došlo k ovlivnění myšlení širší společnosti v otázkách, které jsou pro ideologii či politiku elit důležité. Podle van Dijka je politický diskurz šířen také prostřednictvím specifických komunikačních kanálů i událostí, jako jsou například projevy státníků i volební meetingy²²

²² VAN DIJK, Teun. Political discourse and political cognition. In: *Politics as Text and Talk* [online]. 2002, s. 203-237 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-2002-Political-discourse-and-political-cognition.pdf>

4.3.3. Van Leeuwenova extrakce identity

Van Dijkův krjan, lingvista Theo van Leeuwen svou teorií navázal na Normana Fairclougha a představil koncept souboru diskurzivních struktur a jejich jazykové realizace. Diskurzivní struktury jsou podle něj v zásadě tvarované sociální mocí, která přímo ovlivňuje, jak je jazyk používán a jakým způsobem konstruuje a vymáhá sociální identity, vztahy a vnímání reality. S tím souvisí i zohlednění pozice ve společnosti, kterou pisatel nebo řečník má a jež ovlivňuje pohled na jeho komunikaci v rámci diskurzu. Jazyk tak není pouze prostředkem komunikace, ale také nástrojem vytváření a reprodukce sociální reality.²³

Identita subjektu ve společnosti, přesněji tedy jejich sociologické zaměření spadá do jedné ze tří kategorií konceptů, které byly zmíněny již v metodologii: začlenění/vyloučení, aktivizace/deaktivace, generalizace/specifikace. Na základě van Leeuwenova výzkumu toto blíže popisuje Rogayah Farsi na příkladu případové studie „Ya-Sin“.²⁴

Začlenění či vyloučení, respektive inkluze a exkluze, se týká umístění, respektive neumístění, sociálních aktérů do verbální či neverbální komunikace. Někteří jsou z těchto textů radikálně vylučováni nebo jim je přidělena určitá pozice a role v závislosti na diskurzu, společenských vazbách a zájmech sociálně mocných aktérů. Aktivizace a deaktivace symbolizují odlišnost role subjektů při konkrétních činnostech: ti jsou buď jejich aktivními i iniciátory či naopak pouze těmi, kdo tyto činnosti podstoupili z iniciativy jiného aktéra. Zda je subjekt generalizován či specifikován, záleží na jeho označení v rámci komunikace. Mohou být pouze zařazeni do širší

²³ VAN LEEUWEN, Theo. Representing Social Actors. In: *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis* [online]. Oxford University Press, 2008, s. 23-55 [cit. 2023-03-10]. ISBN 978-0-19-532330-6. Dostupné z: https://www.academia.edu/36639478/Van_Leeuwen_Theo_Discourse_and_Practice_New_Tools_for_Critical_Discourse_Analysis

²⁴ FARSI, Roghayeh. Socio-Semantic Processes in Social Actors Representation: A Case Study of “Ya-Sin”. *Al-Bayan: Journal of Qur'an and Hadith Studies* [online]. Brill.com, 2017, 2017, **15**(2), 145-169 [cit. 2023-03-10]. ISBN 978-0-19-532330-6. ISSN 2232-1969. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/jqhs/15/2/article-p145_145.xml?rskey=eBvsMW&result=1

skupiny, například podle náboženství či národnosti, případně jsou konkrétně jmenováni a v této souvislosti buď pozitivně nebo negativně akcentováni.

Pro KAD z výše zmíněného vyplývá, že diskurz musí být analyzován ne pouze prostřednictvím jazyka, ale také ve společenském a politickém kontextu, stejně jako s přihlédnutím k historickému pozadí či roli mluvčích, respektive pisatelů. Začleněním tohoto přístupu do diskurzivní analýzy je možné odkrýt roli diskurzu při uplatňování a udržování sociální moci. Van Leeuwen svou teorií přispěl k analýze široké škály diskurzů, například diskurzu mediálního či politického.²⁵

4.4. Role diskurzu v konstrukci národní identity

Ruth Wodak ve své knize *The Discursive Construction of National Identity* vychází z toho, že národní identita je sociálním konstruktem, který je proměnlivý právě prostřednictvím diskurzu. Národní identita proto není objektivní realitou.²⁶

Tamtéž Wodaková píše, že diskurz se skládá z několika složek. První je komunikace, tedy oficiální projevy, mediální reprezentace a běžná každodenní konverzace. Mezi typické příklady patří propagandistické pořady, projevy při významných svátcích či událostech nebo i zpuť ob komunikace v rámci vzdělávacího systému či na pracovišti. Druhou složkou jsou národní narativy a příběhy, ty vytvářejí pocit sounáležitosti a poskytují sdílenou historii a hodnoty, jež definují národ a jeho členy. Poupravené nebo zveličené historické události či legendy mohou budovat národní sebevědomí a pocit hrdosti. Zároveň utvářejí zpuť ob, jakým lidé přemýšlejí o svém národu, ale i o sobě a o okolním světě. Další důležitou částí diskurzu při budování národní identity jsou symboly. Kromě běžných národních symbolů, jakými jsou vlajka, státní znak či hymna, se jedná také o pomníky či státní svátky spojené s konkrétní událostí a kulturním

²⁶ WODAK, Ruth, Martin REISIGL, Karin LIEBHART a Rudolf DE CILLIA. The Discursive Construction of National Identity. In: *Discursive Construction of National Identity* [online]. 2. Velká Británie: Edinburgh University Press, 2009, s. 7-48 [cit. 2023-03-12]. ISBN 978 0 7486 3726 3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=tA2rBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=The+Discursive+Construction+of+National+Identity&ots=O-StkL3a5H&sig=GJZ-MBQg6mYrNK57Oa1FeLZ7wBA&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Discursive%20Construction%20of%20National%20Identity&f=false

dědictvím národa. Na symboly úzce navazují praktické události, jako tradice, rituály či slavnosti, které se stávají běžnou součástí života občanů.

Kromě diskurzu ovlivňuje národní identitu i množství vnějších podnětů jako například historické okolnosti, politické trendy či ekonomické a sociální faktory, jak je psáno opět v *The Discursive Construction of National Identity*. Historickými okolnostmi je typicky vývoj národa do současnosti, politickým trendem může být globalizace či nacionalismus. Ekonomické faktory jsou v současné době zpravidla globální ekonomické krize či recese a mezi sociální patří rasová či etnická příslušnost nebo náboženství. Ty všechny mají vliv na způsob smýšlení národa o sobě a o své pozici v regionu či v systému mezinárodních vztahů. Wodak vnímá roli diskurzu při budování národní identity kriticky a hovoří o tom, že aktéři disponující sociální mocí mají významný vliv na budování národní identity.

5. Dosavadní výzkum kazašské národní identity

Kazašskou národní identitou a jejím utvářením po roce 1991 se zabývalo již několik výzkumníků. Jejich práce se soustředila na několik klíčových oblastí. Tou první byl jazyk, který je jedním ze základních prvků každého národa, o to důležitějším je v případě Kazachstánu, kdy byla po rozpadu Sovětského svazu jako hlavní jazyk jasně deklarována kazaština. Druhou oblastí výzkumu bylo náboženství. V Kazachstánu je dominantním vyznáním islám, který s sebou přináší dvě hlavní rizika: marginalizaci ostatních náboženství a radikalizaci muslimů a tedy i bezpečnostní hrozby. Vzhledem k velké národnostní diverzitě, v této středoasijské zemi žije více než 130 národností, je třetí důležitou složkou výzkumu etnické soužití obyvatel Kazachstánu.

Protože se autor práce věnuje budování národní identity Kazachstánu z pozice prezidenta Nazarbajeva, bude se tato kapitola týkat politického působení prezidenta na národní identitu země a budou zmíněny i dosavadní poznatky v oblasti Nazarbajevova diskurzu. Jejich případné potvrzení a rozšíření bude součástí praktické části práce.

5.1. Politika budování národní identity

Jak píše Aziz Burkhanov, Kazachstán a s ním i ostatní středoasijské země se po získání nezávislosti musely v oblasti národní identity vyrovnat s odkazem, který jim zanechal Sovětský svaz. Ten spočíval především v potlačování jazyka a způsobu života původních obyvatel. Proto tyto nově vzniklé státy zařadily budování nové národní identity mezi své hlavní politické cíle. Burkhanov zdůrazňuje, že kazašská vláda vynaložila významné úsilí na propagaci kazašské kultury a jazyka. Došlo ke zřízení nových státních institucí či k jejich reformě, to se týká například *Národní akademie věd Republiky Kazachstán* nebo *Národního muzea Kazachstánu*. Bylo přijato i množství jazykových politik, které se soustředily primárně na používání jazyka ve školách, na úřadech a ve vládních institucích. Aziz Burkhanov soudí, že tyto snahy měly smíšený úspěch. Na jednu stranu nepochybně napomohly propagaci kazašské kultury a jazyka, ale také přinesly do společnosti určité etnické napětí, neboť přijatá opatření byla často direktivní až represivní. Došlo také k růstu kazašského nacionalismu a s tím i k marginalizaci jiných etnických skupin.²⁷

Dina Sharipova ve svém článku nepřímě potvrzuje to, o čem píše Burkhanov. A sice, že proces budování národní identity Kazachstánu, byl veden shora dolů. Ve svém výzkumu se proto zaměřuje na vnímání identity, respektive na sebeidentifikaci, prostřednictvím běžných občanů země. Sharipova používá výsledky průzkumů provedených v letech 2016 a 2017. Z toho vyplývá, že 93% Kazachů je hrdých na své občanství, přičemž 78% obyvatel Kazachstánu je velmi hrdých, což autorka připisuje hospodářskému růstu země od 90. let 20. století. Jak je patrné z grafu níže, pro 95% Kazachů je hlavní složkou národní identity držení občanství Kazachstánu. Respekt k institucím vnímá jako důležitý 93% obyvatel. S odstupem 7% následuje narození v Kazachstánu. Prvky, které vnímá jako důležité ve svých projevech prezident Nazarbajev, tedy jazyk a náboženství, se umísťují s poměrně velkým odstupem.

²⁷ BURKHANOV, Aziz. Kazakhstan's National Identity - Building Policy: Soviet Legacy, State Efforts, and Societal Reactions. *Cornell International Law Journal* [online]. 2017, 2017, 50.(1.) [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1893&context=cilj>

Respondenti v průřezu vnímají národní identitu jako něco silnějšího, nežli je náboženství, a tudíž pro ně není automaticky součástí kazašské sebeidentifikace.²⁸

Obrázek 2 Složky vnímání národní identity

Zdroj: Autor podle Sharipove

Sharipova v *Perceptions of National Identity in Kazakhstan* rovněž vnímá snahu kazašských elit co nejvíce pů obit na utváření národní identity. Zmiňuje strategické koncepty *Kazachstán-2030* a *Kazachstán-2050* či vizi *Mangilik Yel*. Autorka se domnívá, že tyto strategie mají slabý nebo nejasný efekt, blíže však svou tezi nerozvádí. Kazachstán však označuje za stát, který se nacionalizuje – dochází podle ní k takzvané kazachizaci, kdy se do popředí dostává jedna národnostní skupina, která má být nositelem oné národní identity. Kazachizace probíhá soustředěním se na minulost i budoucnost Kazachů, tudíž jim připomíná slavnou historii, Sharipova ji označuje jako *zlatý věk*, a zároveň jim věští budoucnost mezi nejvyspělejšími zeměmi světa a slibuje prosperitu.

²⁸ SHARIPOVA, Dina. Perceptions of National Identity in Kazakhstan: Pride, Language, and Religion: Article by GSPP Assistant Professor Dina Sharipova. *Graduate School of Public Policy, Nazarbayev University* [online]. 2020, 2020 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://gspp.nu.edu.kz/en/perceptions-of-national-identity-in-kazakhstan-pride-language-and-religion-article-by-gspp-assistant-professor-dina-sharipova/>

5.2. Prezident Nazarbajev a budování národní identity

Pro přednesení dosavadního stavu poznání, týkajícího se vlivu prezidenta Nazarbajeva na budování národní identity, byl vybrán výzkum Marlene Laruelle, který se soustředí na důvody, jež jej vedly k aplikaci jeho politiky, a na její výsledky a dopady. Klíčovými pro úspěšné budování národní identity Kazachstánu jsou podle Marlene Laruelle tři diskurzivní paradigmat, která Nazarbajev využíval ve své národnostní politice. Tato paradigmat se liší podle jejich přístupu k historii Kazachstánu, k národnostnímu složení, kdy Kazachů bylo po roce 1991 méně než příslušníků ostatních národů a také ke geografii země, s níž souvisí rozložení obyvatelstva, a nakonec k pozici Kazachstánu v regionu a v mezinárodních vztazích. Laruelle diskurzivní paradigmat Nazarbajeva popisuje a definuje ve svém díle *The Three Discursive Paradigms of State Identity in Kazakhstan. Kazakhness, Kazakhstannes and Transnationalism*.²⁹

Prvním z paradigmat, jež Laruelle popisuje je paradigma Kazachstánu, kladoucí důraz na kazašský národ, jazyk a jeho roli ve světě. Charakterizuje jej především propagace kazaštiny, tedy upřednostňování jazyka ve veřejném životě a nacionalistické fráze o tom, že Kazachové byli předurčení k tomu mít vlastní stát v dnešní podobě a že by se měli aktivně podílet na utváření toho, co Nazarbajev nazývá kazaštvím. Nedílnou součástí prvního paradigmatu je také důraz na kulturní dědictví ve všech sférách umění, včetně aplikace státní podpory. Cílem je vzbuzování hrdosti obyvatel Kazachstánu na jejich zemi a důležitých historických postav. Kazašství se podle Nazarbajeva má stát základem i společenského a politického života, s čímž souvisejí změny v repatriační politice a v imigračních zákonech. O velké části těchto změn mluví Nazarbajev ve svých projevech a de facto je sám navrhuje. První paradigma tak lze shrnout jako kazachizaci pomocí diskurzivních praktik a aplikaci konkrétních nacionalistických politik.

²⁹ LARUELLE, Marlene. "The Three Discursive Paradigms of State Identity in Kazakhstan. Kazakhness, Kazakhstannes and Transnationalism,." *Academia.edu* [online]. 2014, 2014 [cit. 2023-03-10]. ISBN 978-0-19-532330-6. Dostupné z:

https://www.academia.edu/43327993/The_Three_Discursive_Paradigms_of_State_Identity_in_Kazakhstan_Kazakhness_Kazakhstannes_and_Transnationalism_in_Mariya_Omelicheva_ed_Nationalism_and_Identity_Construction_in_Central_Asia_Dimensions_Dynamics_and_Directions_Lanham_Lexington_Books_1_20_2014

Druhé paradigma, paradigma kazachstánství, se zaměřuje na sjednocení pod jednou národní identitou – tou kazašskou. Nikoliv však napřímo, ale prostřednictvím marginalizace identit ostatních etnik a národů v Kazachstánu. Diskurz v tomto případě prezentuje Kazachstán jako euroasijský stát, který je schopen bez konfliktů fungovat při veškeré náboženské a mnohonárodnostní rozmanitosti – tj. ono kazachstánství. Dochází k institucionalizaci této rozmanitosti a zároveň k politické neutralizaci silnějších etnických skupin. Nazarbajev hovoří o tom, že si Kazachstán bere pouze to dobré z evropských a asijských kultur na svém území, a jak poznamenává Laruelle, tato strategie funguje velice dobře i v regionální a mezinárodní politice. Zde se již autorka dostává k ekonomickým otázkám, kdy je paradigma kazachstánství využíváno v rámci multivektorové diplomacie Kazachstánu a přispělo například ke vzniku *Euroasijské hospodářské unie*. Ve vztahu k národní identitě je tedy zřejmé, že kazachstánství stále upřednostňuje kazašský národ, ale chytře dává prostor i ostatním národům na území země a tím předchází etnickým konfliktům. Zároveň Nazarbajev stále opakuje, že všechny národy Kazachstánu se podílejí na onom „projektu euroasijského srdce“, a tím je pomalu sjednocuje pod jednu identitu.

Třetí paradigma, takzvané transnacionální, se dá označit jako směr Kazachstánu pro 21. století. Laruelle podotýká, že je spojeno s příjmy z prodeje nerostných surovin a s postupující globalizací. Nazarbajev toto paradigma používá k propojení legitimacy své (státní) moci s mezinárodní pozicí Kazachstánu. Ta by měla být ideálně co nejlepší a země se má těšit vysoké prestiží. Díky tomu bude mít režim méně kritiků a pevnější postavení. Prvním významným krokem byl přesun hlavního města z Almaty do Astany. Astana je ukázkovým příkladem Nazarbajevových snah o propojování, mísí se v ní nejen architektonické styly různých kultur, ale také modernita s tradicí. Zadruhé, prezident rovněž v diskurzu budování transnacionálního paradigmatu využíval projevy, strategie a vize, jež byly zmíněny už v případě paradigmatu Kazachstán a budou analyzovány ve výzkumné části práce. Dokázal tak v jednom projevu propagovat tradiční kulturu a hodnoty kazašského národa, a zároveň sjednocovat všechny národy okolo myšlenky prosperujícího Kazachstánu budoucnosti. Třetím pilířem transnacionálního Kazachstánu je pak budování mezinárodní značky země, to se projevuje v pořádání významných událostí, jako jsou *Asijské zimní hry* či *EXPO*.

V souvislosti s tímto třetím paradigmatem píše Laruelle v *The Three Discursive Paradigms of State Identity in Kazakhstan. Kazakhness, Kazakhstanes and Transnationalism* o takzvaném *nazarbajevismu*. Prezident Nazarbajev je v něm středobodem veškerých pozitivních změn, které se v zemi udály, a obyvatelů je to připomínáno například v názvech institucí, ulic či budov, pojmenovávaných po něm. Přispěl k tomu také svým diskurzem, kdy se prezident stylizoval do role vůdce národa, který vyřeší problémy a povede zemi vstříc budoucnosti. V propojení *nazarabajevismu* s transnacionálním paradigmatem lze spatřovat prezidentovy ambice na mezinárodním poli. Laruelle shrnuje, že cílem prezidenta bylo vytvořit dlouhotrvající systém, který umožní prosperitu národa. Jde mu tedy o jeho odkaz. Autorka rovněž předvídá – dnes je možné říci, že celkem správně – zánik druhého, euroasijského paradigmatu, a to především kvůli změnám v regionu, akutně spojenými s ruskou válkou na Ukrajině, kdy již od jejího začátku roku 2014 byly pozorovatelné změny v integraci v SNS, jež zintenzivnily po eskalaci konfliktu v roce 2022. Faktem je, že prezident Nazarbajev během své vlády umně přepínal mezi těmito paradigmaty a využíval je pro své cíle a vize.

6. Analytická část

V této části práce budou pomocí metody kritické diskurzivní analýzy zkoumány vybrané projevy prezidenta Nazarbajeva. Diskurzivní analýza bude rozdělena na dvě části, podle přístupu Normana Fairclougha. V té první bude přiblížen kontext daného projevu. Ve druhé části bude zkoumán obsah projev a diskurz. Cílem je identifikovat konkrétní diskurzivní praktiky, rétorické metody a lingvistické prostředky, které prezident Nazarbajev používal v souvislosti s obsahem projevu³⁰

6.1. Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N.A. Nazarbajeva lidu Kazachstánu, říjen 1997

6.1.1. Obsah

Prezident Nazarbajev svůj projev ke kazašskému národu v říjnu 1997 pronesl v období rané fáze přechodu Kazachstánu z centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku. Téměř všechny země z bývalého východního bloku hledaly nové směřování a procházely mnoha změnami. Nově vzniklé státy, které se na mapě objevily po rozpadu Sovětského svazu, měly tuto transformaci ztíženou, neboť kromě ekonomických problémů se musely vypořádat i s problémy národnostními a kulturními. V tomto kontextu je projev prezidenta Nazarbajeva velice důležitý, neboť jeho cílem bylo poskytnout kazašskému státu a národu smysl či vizi budoucnosti země. Na začátku projevu Nazarbajev zmínil obtíže, kterým Kazachstán čelil od druhé světové války a napříč celou sovětskou érou. Ústředními motivy byly ekonomická a ekologická devastace území země, a tedy i nutnost modernizace a hospodářských reforem. To podle Nazarbajeva vyžadovalo začlenění země do globální ekonomiky, tvorbu nového finančního sektoru a rozvoj podpory podnikání.³⁰

³⁰ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Oktyabr' 1997 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-na-nazarbaeva-narodu-kazahstana-oktyabr-1997-g

Dalším důležitým pilířem projevu byla právě národní identita a budování její nové podoby. Nazarbajev hovořil o rozmanitosti kazašského obyvatelstva, které zahrnuje více než 130 národností, respektive etnik. Právě kulturní diverzita z toho plynoucí byla podle Nazarbajeva tou silou, která utvářela a bude utvářet historii nezávislého Kazachstánu.

Prezident poté hovořil o potřebě sjednocení národů žijících v Kazachstánu pod jednou národní identitou, která jim poskytne pocit sounáležitosti a dá jim společný cíl. Tato identita má podle něj vycházet z hodnot a tradic, které sdílejí všichni obyvatelé Kazachstánu, a měla by odrážet jejich ambice a cíle. Prvním nástrojem pro tvorbu jednotné národní identity je kazašský jazyk a jeho propagace. Druhým zmíněným nástrojem je podpora studia, respektive výuka, kazašské historie a kultury, která má být přístupná všem občanům státu a jejímž účelem přenos kulturního dědictví mezi generacemi. Silnou národní identitu Nazarbajev popisoval jako důležitý faktor při budování silné a prosperující země, která se má zařadit na společenství nejvyspělejších zemí.

V projevu prezident ale hlavně představil strategii *Kazachstán-2030*, která má zemi transformovat zemi v moderní, konkurenceschopný stát. Prvním a klíčovým parametrem je přechod od plánované ekonomiky na hospodářství tržní, což úzce souvisí s podporou podnikání a zvyšováním produktivity. Dále je podle této strategie nutno diverzifikovat průmysl a oprostit se od vysoké závislosti na nerostných surovinách. To zahrnuje orientaci na nové technologie, přípravu na digitální věk a podporu inovací a výzkumu. Modernizace a rozšíření infrastruktury pak, kromě zvýšení kvality života obyvatel, má mít pozitivní vliv na rozvoj cestovního ruchu. Jsou zmíněna i opatření v oblasti sociálních služeb a vzdělávání, které bude učiněno dostupným všem a především: *„Občané žijící v roce 2030 by měli jistotu, že stát bude chránit jejich práva a prosazovat jejich zájmy.“*

Co se týče role národní identity, ta je důležitá především jako stabilizační prvek pro naplnění ekonomických a sociálních reforem. Jak je uvedeno na konkrétních příkladech v diskurzivní analýze níže, má dojít především k dosažení harmonie mezi různými etniky, národy a náboženstvími na území Kazachstánu.

6.1.2. Diskurzivní analýza

Projev prezidenta Nazarbajeva v říjnu 1997 byl pronesen v kazaštině, což lze vnímat jako odraz vládní propagace používání tohoto jazyka. Je to zároveň jasný signál podpory kazašské kultury a vymezení její klíčové role při budování národní identity nezávislého Kazachstánu. Nazarbajev v tomto projevu používá poměrně jednoduchý jazyk. Jinými slovy, mluví přímočaře, často v kratších větách a stručně. To je patrné již v úvodu projevu: „*Obracím se na vás, lid Kazachstánu, se svou vizí budoucnosti naší společnosti a posláním našeho státu.*“ První věta projevu posluchačů velice stručně popisuje obsah projevu. Jednoduchost Nazarbajevovy řeči má dvě hlavní výhody. Zaprvé, prezident oslovuje širší publikum – vzhledem k etnické diverzitě a rozšířené ruštině by komplexnější a delší souvětí či používání složitějších výrazů mohly být jazykovou bariérou pro ty, kteří kazaštinou vládnou jen omezeně. Zadruhé, prezidentovy jednoduché a jasné věty umožňují pochopení jejich obsahu i lidem s nižším vzděláním či občany, kteří by projev za jiných okolností nedoposlouchali do konce. V některých částech projevu prezident čísluje *zaprvé, zadruhé, zatřetí...*, tím dává své řeči jasnou strukturu a předchází tomu, aby se jednotlivé myšlenky překrývaly a staly nepřehlednými.

Kromě své jednoduchosti je prezidentův jazyk, používaný v tomto projevu, také formální a autoritativní. Formálnost má za cíl vyjadřovat důležitost a závažnost nejen samotného poselství, ale také prezidentského úřadu a prezidenta osobně. Nazarbajev se vyhýbá použití hovorových výrazů, nevyužívá slang či jiné nespisovné výrazy a tím posiluje svou důvěryhodnost. Autoritativnost projevu spočívá v tom, že byť v posluchačích prezident vyvolává dojem, že se na budování země podílejí společně, ve skutečnosti představuje svoje vlastní vize a cíle. Již na začátku projevu „*Obracím se k vám...*“ nebo „*Chci vám představit strategii...*“ je zřejmé, že Nazarbajev je ta autorita, která určuje směr. Slova „*Předložil jsem a budu rozvíjet myšlenku eurasiatismu, o kterém jsem přesvědčen, že má strategickou budoucnost...*“ v pozdější části projevu toho potvrzují. Prezident se situuje do role vůdce, který nejen ukazuje kudy jít, ale tuto cestu také sám vymýšlí.

Nazarbajev některé klíčové výroky opakuje, čímž jim přidává na důležitosti a posouvá do popředí to, co chce, aby si posluchači z jeho projevu zapamatovali. Dvě nejvíce se opakující fráze „*naš cíl*“ nebo „*naše strategie*“ poukazují na to, že priority vedení země a národa obecně jsou jasně definované a společné. Z pohledu teorie van Leueewena tak dochází k aktivizaci posluchačů k jejich začlenění do společného budování národní identity.

Právě důraz na pospolitost a na to, že strategie či budoucnost Kazachstánu je „naše“, je jedním z důležitých elementů prezidentových projevů napříč celou jeho vládou. Zde lze spatřovat použití inkluzivního jazyka a patosu. Inkluzivní jazyk je obecně používán pro začlenění jedinců či skupin, kteří stojí na okraji společnosti nebo úplně mimo ni. Patos je přesvědčovací rétorickou metodou, kdy se řečník snaží v posluchačích vzbudit emoce. Nazarbajev je konkrétně vyzývá k činu a vzbuzuje v nich pocit sounáležitosti a do jisté míry jim dává i pocit důležitosti a připisuje jim „zásluhy“ za dosavadní úspěchy a rozvoj Kazachstánu. V souvislosti s budováním národní jednoty a posléze identity jsou klíčové tyto fráze: „*Položili jsme základy našeho nezávislého suverénního státu. Všechny potřebné státní instituce již existují a každý měsíc získávají zkušenosti a znalosti. Stavba našeho státu ale ještě zdaleka není dokončena.*“ nebo „*...vybudování Kazachstánu, na který by naše děti a vnoučata byli hrdí, až dosáhnou našeho věku.*“ či „*...pak máme také možnost zvolit správnou cestu - na základě naší společné konsolidace, na základě naší historie a našich specifických podmínek.*“ Prezident Nazarbajev zdůrazňuje ideu, že všichni občané Kazachstánu jsou součástí kazašského národa, bez ohledu na etnickou příslušnost. Zároveň se odkazuje na společnou historii, kulturu a tradice, která je sdílena všemi obyvateli země a měla by být opečovávána a oslavována. Následně se prezident pateticky snaží posluchače přesvědčit o tom, že se všichni podíleli na dosavadním budování země, a především že i v budoucnu je jejich role nezanedbatelná a důležitá.

V některých pasážích, především těch ekonomických, se objevují odborné výrazy, které jsou využívány k vysvětlení složitějších procesů, avšak stále jasně a stručně. To může mezi širším publikem vyvolávat pocit, že prezident je odborník a problémům, které mohou být pro většinu tehdejší kazašské společnosti něčím abstraktním, zároveň rozumí. Proto může Nazarbajev získat důvěru občanů a dát jim pocit, že s jiným vůdcem v čele by se potíže země prohlubovaly či by nebyly řešeny.

Příkladem je tato část týkající se ekonomické a legislativní transformace, konkrétně v oblasti soukromého podnikání:

„Strategie řešení těchto problémů je známá. Musíme:

- odstranit stávající administrativní zásahy vlády do obchodu a výroby;*
- dokončit proces privatizace, včetně nemovitostí, zbývajících malých a středních podniků a agroprůmyslového komplexu;*
- racionálně organizovat a zjednodušovat ústřední vládu a místní orgány a vážně přehodnotit jejich úlohu, pravomoci a odpovědnosti;“*

Analýzou současné ekonomické situace či kazašské privatizace by bylo možné ověřit, do jaké míry byla transformace úspěšná a prospěla občanů Kazachstánu, anebo zda tato slova nebyla pouhou propagandou a ujištěním občanů, že se o tyto problémy nemusí aktivně zajímat a prezident se bude s vládou zabývat jejich řešením sám. Pro zjednodušení a zlidštění některých z odbornějších témat Nazarbajev používá metafory. *„...bolestivý přechod od řízené a administrativní ekonomiky k tržní ekonomice zplodil nejnaléhavější problémy chudoby a nezaměstnanosti...“*

Napříč svou řečí, převážně však v úvodu jejích jednotlivých částí, prezident Nazarbajev cituje některé historické osobnosti, například Senecu, Shakespeara či významného kazašského politika myslitele Tole Biho. V kombinaci s používáním národních přísloví se Nazarbajev snaží posílit svoji důvěryhodnost. Muž tím ukazuje na svou znalost historie a děl slavných osobností, a zároveň posilovat význam svých myšlenek a přitahovat k nim pozornost. Především při citacích spojených přímo s kazašskou historií, prostřednictvím již výše zmíněné osobnosti či přísloví, Nazarbajev apeluje na autoritu, která má jeho respekt a tento respekt či obdiv přenáší na posluchače. To je především možné díky emoční přitažlivosti a vytváření propojení mezi řečníkem a publikem. Použití citátu je pro prezidenta také velmi praktické a umožňuje mu stručně vyjádřit argument nebo myšlenku, což Nazarbajev využívá právě při uvozování nových témat či částí projevu.

Celý projev je pak zarámován do historického příběhu Kazachstánu, kdy Nazarbajev vyjmenovává některé úspěchy kazašského lidu a přechod k nezávislosti vnímá jako klíčovou kapitolu historie země. Tím posiluje některé výše zmíněné narativy, vyvolává v občanech země pocit hrdosti a posiluje domněnku, že budoucnost Kazachstánu je v rukou všech jeho obyvatel. Je tedy zřejmé, že budování národní identity je jedním z ústředních motivů tohoto projevu, v některých částech je zmíněno přímo, jindy je skryto mezi řádky. Lez tedy pozorovat první diskurzivní paradigma, jak jej popisovala Marlene Laruelle. V projevu je totiž kladen důř z na kazašství a na historickou a kulturní roli Kazachů. Důřžitost budování národní identity Kazachstánu v budoucnu prezident reflektuje na dosavadní nezávislé historii země: „*Jsme hrdí na to, že se nám podařilo vyhnout se přímé konfrontaci ve společnosti a stabilizovat situaci, což se bohužel mnoha rozvojovým a postkomunistickým zemím nepodařilo.*“

6.2. Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N.A. Nazarbajeva lidu Kazachstánu. Zářř 1998

6.2.1. Obsah

Projev prezidenta Nazarbajeva ze zřř 1998 svřm obsahem i společenskřm kontextem, ve kterřm je přednřšen, v zřsadě navazuje na jeho řeč z předchozřho roku 1997, přřčemž je vyhodnocenřm jeho strategie *Kazachstřn 2030*. Podtitul tohoto projevu znř: *O situaci v zemi a hlavnřních smřrech domřcř a zahraničnř politiky: demokratizace, ekonomickř a politickř reforma pro nově stoletř*. Projev je vřrazně kratřř než ten z roku 1997 a hovořř převřšně o nřkolika vřznamnřch změnřch na mezinřrodnř sceně a jejich rizicřch pro vnitřnř i vnějšř bezpečnost Kazachstřnu.

Prvnř a klřčovou udřlostř byla ruskř mřenovř krize. Ta byla vyvrcholenřm ekonomickřch a fiskřlnřch problēmů, s nimiž se Ruskř federace potřkala jřř od svěho vzniku po rozpadu Sovětskěho svazu. Rusko ztratilo schopnost splřcet svř dluh, a propad HDP spojenř s vysokou inflacř zpuř obil stagflaci, propad životnř úrovň a z toho plynoucř střvky a demonstrace. Vzhledem k ũzkěmu provřzřnř kazašskě a ruskě ekonomiky mřlo toto vliv na export kazašskřch firem a potenciřlnř přd Jelcinovy vlřdy mřhl mřt negativnř dopad i na reřim

Nazarbajeva. Asijská finanční krize, která se naplno odehrávala především v jihovýchodní Asii, ale ovlivnila hospodářství celého kontinentu, měla potenciál přerůst v celosvětovou finanční krizi. Bylo to z toho důvodu, že většina asijských měn byla navázána na americký dolar, což ve spojení s vysoce rizikovými úvěrovými portfolii mohlo ovlivnit i americké finanční trhy a následně Evropu. To by pro všechny postsovětské ekonomiky, včetně Kazachstánu, jež byly v procesu ekonomické transformace, znamenalo výrazné komplikace.³¹

Kromě ekonomických změn hovořil ve tomto projevu prezident Nazarbajev také o závažných novinkách v mezinárodní bezpečnosti. Nejednalo se o „daleké hrozby“ z USA a či Evropy, jako tomu bylo v době Sovětského svazu, ale o rizika spojená s bezprostředními okolím Kazachstánu. V návaznosti na indický jaderný test v roce 1998 a s ním související konflikt v Kašmíru mezi Indií a Pákistánem vnímal Nazarbajev jako „vážený problém na jižní hranici SNS“.

6.2.2. Diskurzivní analýza

V úvodu oslovuje prezident Nazarbajev své posluchače nezvykle třemi různými způsoby. Nejprve začíná obecným „*Vážení poslanci, vážení hosté, občané republiky*“, jedná se o ničím zvláštní standardní oslovení politických činitelů, zahraničních hostů a všech občanů země. Po prvních větách, které budou analyzovány níže, používá Nazarbajev oslovení „*Muži a ženy Kazachstánu*“ a následně „*Krajané a krajaneky Kazachstánu*“. Použití slov *krajané a krajaneky* má za cíl navázat emocionální spojení s posluchači. Prezidentovým záměrem bylo ukázat, že on i všichni občané Kazachstánu jsou součástí jednoho národa, který je postaven na společné kultuře, zvycích a tradici. Jinými slovy, Nazarbajev chtěl zdůraznit, že se identifikuje se svými obyvateli a jsou mu blízcí. Zároveň je toto oslovení rétorickým nástrojem pro budování národní identity, díky vytváření pocitu jednoty a solidarity.³²

³¹ UNITED NATIONS. *The Russian Crisis* [online]. 1998 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://unctad.org/system/files/official-document/poirrsd002.en.pdf>. UNCTAD.

³² Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazachstan N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Sentyabr' 1998 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-n-a-nazarbaeva-narodu-kazakhstana-sentyabr-1998-g_1342416797

Síla tohoto úvodního oslovení a jeho vliv na budování národní identity však závisí na obsahu, který následuje, a na způsobu, jakým je prezentován. Nazarbajev navazuje na svůj patetický styl projevu již v první větě „*Obracím se na Vás v osudovém čase.*“ Tím okamžitě přitahuje pozornost posluchačů, některé může i vystrašit, a dává své řeči důležitost. Prezident pokračuje a přidává další podobná sdělení „*Dnes jsme se shromáždili v okamžiku rozhodujícím o naší budoucnosti, na bodu zlomu, na křižovatce.*“ či „*...setkáváme se v době naděje, ale i strachu, v čase nebezpečí, ale také velké příležitosti, je to doba krize, která testuje naši vůli jako národa, jako lidu, jako jednoho z vůdců Střední Asie.*“ Nazarbajev se tedy opět snaží aktivizovat obyvatele Kazachstánu, a to tím, že v nich vyvolává pocit strachu, využívá takzvané *argumentum ad metum* (argument k obavám/ke strachu).

Po tomto dramatickém a emočním úvodu následuje opět jasně strukturovaný projev. Nazarbajev mluví o změnách v naplňování cílů strategie *Kazachstán-2030*, právě kvůli i výše zmíněným krizím. Prezident přesto slibuje demokratizaci a vyzdvihuje procesy v zemi, které k ní vedou. Demokracii vnímá jako jedinou cestu a prezentuje ji jako opak úpadku Kazachstánu: „*Volba před námi je jasná: reforma nebo regrese, zefektivnění nebo stagnace, demokratizace nebo úpadek.*“. Toto prohlášení je umocněno slovy „*Přináším Vám dnes Kazachstán pro 21. století...*“, či „*Navrhují vám Kazachstán postavený na demokratických principech...*“ a tím jsou posluchači vmanipulováni do víry v to, že prezidentova cesta je ta jediná správná a dovede je k prosperitě. Poté Nazarbajev hovoří o potlačování všech forem extremismu, čímž apeluje na touhu běžných občanů po bezpečí a klidu, a zároveň si otevírá cestu k represím.

Lidem pak nabízí Nazarbayev konkrétní politická a ekonomická opatření a používá fráze, které demonstrují jeho rozhodnost, například že „*zadal premiérovi*“ či „*bude vymáhat*“ a zároveň tím zdůrazňuje svou vůli i pozici ve státě. Při popisování těchto opatření používá stručný jazyk, hovoří v krátkých větách a neřídka využívá odbornější termíny. V kontrastu s pozicí vůdce, který zná řešení dvoudobých a krátkodobých problémů Kazachů, je Nazarbayevova tvář občana Kazachstánu, jež soucítí se všemi a je jedním z národa: „*Když cestuji po naší velké a krásné zemi a vidím úžasné zdroje a talentované lidi, kteří obohatí naši budoucnost, všímám si ve všech městech a v každé vesnici, že stále příliš mnoho lidí dnes čelí ekonomickým potížím a frustraci. Nemohou se dočkat, až tyto zdravé, dlouhodobé plány přinesou ovoce.*“ Později prezident

slibuje pokračovat ve své snaze o potírání korupce či změnách v klíčových institucích, přičemž vždy si přisuzuje rozhodující vliv. "

Celkově se tento projev tedy více věnuje ekonomickým tématu^o, nicméně i ta lze vnímat jako součást budované národní identity Kazachstánu. Prezident Nazarbajev nejen v tomto projevu hovořil o tom, že Kazachstán se má stát jednou z nejrozvinutějších ekonomik světa – „středoasijský tygrem“ – v kontextu Kazachstánu snežným leopardem barsem, jehož motiv byl v politice Nazarbajeva využíván jako symbol.

O Kazachstánu mluví Nazarbajev jako o „svém“ národu, který si zaslouží svobodu a prosperitu. Projev, který neměl příliš mnoho národnostních prvků, zakončuje starým kazašským příslovím: *„Bez obtíží není práce dokončena, bez úsilí není dosaženo cíle.“*

6.3. Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N.A. Nazarbajeva lidu Kazachstánu, Prosinec 2012

6.3.1. Obsah

Dne 14. prosince 2012 pronesl prezident Nazarbajev projev, který se svým významem přibližuje jeho vystoupení v roce 1997 a možná jej i zastihuje. Po ořesech na konci 90. let ekonomika Kazachstánu rostla, přičemž těžila především z prodeje ropy a zemního plynu. Tento růst prezident prezentoval jako svou zásluhu a připisoval pozitivní dopady jeho vládě. Kazachstán byl oproti jiným středoasijským zemím velice stabilní. Například v Uzbekistánu proběhla v roce 2004 série teroristických útoků radikálních islamistů, které byly odvetou za uzbeckou podporu invaze sil NATO do Afghánistánu. V Tádžikistánu proběhly ještě v letech 1997 až 1999 etnické čistky v rámci občanské války a v Kyrgyzstánu se v roce 2005 uskutečnila Tulipánová revoluce, následovaná nepokoji o pět let později. Kazachstán se vnitřním nepokojů^o vyhnul a dokázal eliminovat i náboženské či vnější vlivy. Nazarbajevů^o režim zůstal silný a ve světle událostí v regionu byl občany vnímán jako správný a legitimní.

Příkladem úspěšné multivektorové diplomacie Kazachstánu byl přístup k válce v Gruzii, kdy sice volal po diplomatickém řešení, ale agresi Ruska neodsoudil.

Finanční krize v roce 2008 zasáhla především kazašský bankovní sektor, a to kvůli vysokému zahraničnímu dluhu. Kombinací vládních opatření a příjmů z nerostných surovin se prezidentově vládě podařilo vrátit k ekonomickému růstu již v roce 2010. Kazachstán pak nadále prohluboval spolupráci s Čínou a Evropskou unií, což později vyústí v podpis dohod o strategickém partnerství. Na domácí politické scéně Nazarbajev dál propagoval princip budování jednotné identity a snažil se udržet iluzi demokracie v zemi, a to například tím, že v roce 2010 odmítl referendum o jeho setrvání ve funkci prezidenta do roku 2020.

Projev z roku 2012 představil novou strategii *Kazachstán-2050*. Tuto strategii lze vnímat jako aktualizaci cílů z roku 1997. Jejím hlavním záměrem je transformace Kazachstánu v moderní zemi, která bude patřit mezi nejrozvinutější ekonomiky světa. V hospodářské oblasti se plán zaměřuje na inovace na poli technologií, země se má stát technologickým gigantem regionu a má být založená na takzvané znalostní ekonomice – to souvisí i s reformami ve vzdělávání a s důrazem na spolupráci mezi výzkumem a byznysem. Je tedy patrná snaha o odklon od těžby fosilních paliv, respektive o opatření do budoucna, kdy se tato paliva budou méně využívat.

V sociální oblasti pak strategie akcentuje větší přístup ke kvalitní zdravotní péči, zlepšení vzdělávání lékařů a odstranění nerovností mezi regiony. Rovněž má být reformován přístup k mládeži v oblasti vzdělávání a větší zapojení do praxe. Na poli politicko-společenském je hlavním tématem posilování státnosti Kazachstánu a rozvoj demokratických a liberálních principů napříč širokou veřejností. K tomu má dopomoci decentralizace moci, reorganizace samospráv a zintenzivnění boje proti korupci. V *Kazachstánu-2050* je zmíněna také zahraniční politika a role země při podílení se na světovém míru a regionální bezpečnosti.

Klíčová část se však týká nového kazašského patriotismu. Ta bude primárně zkoumána v rámci diskurzivní analýzy tohoto projevu, neboť se týká budování národní identity a navazuje na diskurzivní paradigmaty, jak je popsala Marlene Laruelle.

6.3.2. Diskurzivní analýza

V úvodu této analýzy je nutno zmínit obecný styl projevu prezidenta, který se příliš neliší od předchozích projevů. Prezident používá formální jazyk, odpovídající jeho postavení. Při pohledu na důležitost představení nové strategie *Kazachstán-2050* je zřejmé, že Nazarbajev potřeboval, aby zasáhl co největší množství a aby byl schopen přiblížit všem občanům bez ohledu na jejich vzdělání a expertizu. Nad tyto reformy v jednotlivých oblastech prezident staví jasný cíl srozumitelný všem: „*Do roku 2050 musí Kazachstán vstoupit do klubu 30 nejvyspělejších států světa.*“ Všichni tak vědí, čeho je třeba dosáhnout, a jsou sjednoceni za jediným úkolem.³³

Projev je pronesen při příležitosti oslav dne nezávislosti, úvodní věty zní: „*Naše země více než 20 let pracovala na posílení své suverenity a politického vlivu – cíl, kterého jsme dosáhli.*“ či „*Nyní jsme díky našemu společnému úsilí proměnili naši zemi ve zcela jiné místo.*“ Pro podložení svých používá prezident konkrétní data, týkající se různých parametrů, například HDP či statistiky z oblasti zdravotnictví a vzdělávání. Připomínku dvacetiletého výročí různých úspěchů prezident zmiňuje několikrát napříč projevem, čímž vytváří pocit hrdosti občanů a zároveň je podvědomě přesvědčuje o tom, že je ten správný vůdce národa, který sjednocuje. „*Je nás spousta a jsme jeden – jedna země a jeden národ.*“ se podobá nacionalistické politice v Německu před druhou světovou válkou. To je základem pro výzvy k akci, které v projevu následují.

Příkladem takovéto výzvy je: „*Za prvé musíme vytvořit podmínky, které umožní lidem rozvíjet podnikání a stát se skutečnými účastníky probíhající ekonomické transformace v zemi, spíše než čekat a očekávat, že stát všechny problémy vyřeší. Je důležité zvýšit obecnou úroveň kultury podnikání a stimulovat podnikatelskou iniciativu.*“ Adresáty tohoto konkrétního výroku jsou spíše politici a členové státních institucí, kteří nastavují pravidla podnikání. Na druhou stranu tím, že Nazarbajev mluví v první osobě množného čísla, dává občanům pocit, že se na vytváření zmíněných podmínek podílí společně. Kromě těchto techničtějších či faktičtějších výzev se

³³ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstanu. 14 dekabrya 2012 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-14-dekabrya-2012-g

objevují i emocionální, kdy je apelováno na „lásku ke krásné vlasti“, jež má vybízet občany k budování prosperujícího národa. To je emocionální apel s výzvou k akci.

Nový kazašský patriotismus je příkladem druhého diskurzivního paradigmatu, jak jej definovala Marlene Laruelle. Nazarbajev o něm říká: „*Jsme multietnická společnost, a pokud jde o mezietnické vztahy, neměly by existovat dvojí standardy. Všichni občané by si měli být v očích státu rovni, nikdo by neměl být diskriminován na základě etnického původu nebo jiných rysů.*“ Tím částečně upozadňuje první paradigma, které bylo nosníkem prvního analyzovaného projevu z roku 1997. Zároveň v tom lze pozorovat sociologické zaměření Theo Van Leeuwena, který hovoří o začlenění jako o diskurzivní strategii.

„*V naší společnosti by neměli být žádní „nepotřební“ nebo „mimozemšťané“, „naše“ a „jejich“.*“ je věta, která svým významem připomíná mnoho jiných vyjádření prezidenta v tomto projevu. V zásadě mu jde o vyvolání dojmu, že jsou odstraňovány nerovnosti a všichni mají příležitost se v zemi uplatnit. Tím, že toto opakuje, naplňuje definici takzvaného paralelismu – tedy opakování. Paralelismus je používán i ve vztahu k obecným adjektivům Kazachstánu v roce 2050, tj. silný, moderní, nezávislý apod., umožňuje prezidentovi, aby si posluchači zapamatovali klíčové myšlenky, které jim chce sdělit. Právě používání paralel činí projev atraktivnějším poslechu a ke čtení, čímž je, mimo výše zmíněné, také udržována pozornost.

Další dvě rétorické strategie jsou naplněny v těchto větách: „*Chceme-li vidět naši zemi jako silný a mocný stát, neměli bychom otřásat lodí, která by ničila mír a pořádek, které jsou křehké.*“ a „*Kdo se pokusí „vrazit klín“ do mezietnické harmonie národa, měl by být stíhán zákonem.*“ První z nich jsou metafory, které zaznívají častěji než v prvním projevu, a prezident díky nim dokáže jednoduše vyjádřit složitější myšlenky a zároveň zobecnit některé činy. Například je zřejmé, že „*vrazit klín*“ *do mezietnické harmonie národa* znamená narušovat etnickou stabilitu, ale není jasné, kde je ona červená linie, která vyústí v negativní důsledky. Tím druhým je opět zastrašování, které reflektuje represivní povahu režimu.

Jak bylo zmíněno výše, byť do určité míry tomuto projevu dominuje druhé diskurzivní paradigma, lze v něm nalézt i stopy toho prvního. Vidno je to především v jazykové politice, kdy prezident označuje kazaštinu jako *duchovní střed* občanů Kazachstánu a stanovuje cíl, aby 95% obyvatel do roku 2025 kazaštinu ovládalo. K tomu navrhuje konkrétní opatření.

Kultura, další důležitý prvek národní identity, je v této řeči oslavována pro svou odolnost vůči vnějším vlivům: *„Navíc v letech nezávislosti, navzdory globalizaci a westernizaci, byl náš kulturní základ výrazně posílen.“* Zde lze pozorovat rysy vymezování se proti jinakosti, částečně spadající do Van Dijkova ideologického čtverce, fungujícího na principu *my a oni*. Nazarbajev totiž vyzdvihuje rozmanitost Kazachstánu a jeho jednotlivých etnických skupin a zároveň sděluje své obavy o *existenci sil, které si přejí zničit mezikazašskou jednotu*. Tímto však prezident nepoukazuje pouze na domnělého vnějšího nepřítele, ale také na případné odpůrce uvnitř státu: *„Obávám se, že národ je uměle rozdělen na „pravé Kazachy“ a „falešné Kazachy“.“*

Nazarbajev chce národní identitu utvářet také pomocí budování odkazu národních hrdinů, kteří by podle něj měli vzejít z řad kazašské inteligence. Říká, že tato inteligence by měla mít klíčovou roli v budování národní identity, čímž podprahově dává najevo umělé budování národní identity a její větší institucionalizaci. Náboženství je upozaděno slovy *„Je faktem, že naše Ústava zaručuje svobodu vyznání. Jak však možná víte, nejde o neomezenou svobodu, protože by to vyvolalo chaos. Vše by mělo podléhat ústavě a našim zákonům.“*, která jsou de facto přiznáním omezení náboženské svobody, jež je manipulativně prezentováno jako něco, co je pro společnost přínosné a předchází vnitřním konfliktům a radikalizaci. *„Váš vnitřní „filtr“ si musí klást otázky: Potřebujeme, aby naše matky, sestry a dcery nosily oblečení cizích státních příslušníků? Je třeba je zahalit do šátků? Aby s námi neseděl u jednoho stolu? Nesmí řídit auta?“* je pak přímým vymezením proti islámu, na nějž navazuje *„Měli bychom zlepšit naši legislativu, abychom neutralizovali známky náboženského radikalismu a extremismu.“* Prezident tak v zásadě spojuje islám s extremismem a nepřímou vyvolává odpor občanů proti ortodoxním muslimům, přičemž vždy nabízí jako alternativu původní kazašské tradice: *„...tyto zvyky v naší stepi nikdy nebyly...“* Což je aplikací marginalizace a specifikace, jak ji vnímá Van Leeuwen, byla označena konkrétní skupina muslimů a její role a charakteristické znaky byly marginalizovány v porovnání s rolí kazašského národa. K tomuto pak Nazarbajev dodává nutnost zpřísnění legislativy.

Konec projevu je apelem prezidenta Nazarbajeva k občanů Kazachstánu, v němž ještě jednou shrnuje klíčové body navrhovaných reforem a shrnuje cíle. Obrací se zvláště na každou generaci, pokaždé odlišným způsobem. Při apelu na mladé říká: „*Kdy dojde k chybě v počítačovém programu? K chybě dochází, když je kódování programu rozbité...Pokud národ ztratí svůj kulturní kód, národ je zlomen.*“ Lidem v produktivním věku sděluje: „*Zkušenosti, které jste získali, jsou neocenitelným přínosem, který nám všem pomůže překonat nepřízeň osudu.*“ a ke starším se obrací se slovy: „*Vaše moudrost by měla pomoci mladším generacím jít správnou cestou, milovat vlast.*“ Prezident se tak snaží všechny občany země bez ohledu na věk, specifikací jim dává pocit důležitosti a zdůrazňuje jejich roli ve společnosti, čímž je chce motivovat k budování kazašské národní identity a následování jeho odkazu. Poslední větou projevu je patetická výzva k akci: „*Věřím v tebe (v Kazachstán). Věřím, že tato historická šance nebude ztracena.*“

6.4. Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N. Nazarbajeva lidu Kazachstánu, leden 2014

6.4.1. Obsah

Projev prezidenta Nazarbajeva z ledna 2014 byl pronesen v době, kdy Republika Kazachstán slavila 23. výročí nezávislosti. Historické okolnosti projevu prezidenta jako ve všech případech ovlivnily obsah řeči a její formu. V oblasti bezpečnosti sledoval Kazachstán, ale i jiné postsovětské státy, ukrajinský Majdan, který měl zanedlouho vést k pádu režimu proruského prezidenta Viktora Janukovyče. Událostí hodnou pozornosti byla také válka v Sýrii, která od svého vypuknutí v roce 2011 výrazně eskalovala, zapojily se do ní i světové velmoci včetně Ruska. Nazarbajev se mohl obávat přílivu radikálních muslimů do země či destabilizace regionů Blízkého a Středního Východu. Kazachstán nadále bojoval proti pašování drog přes svoje území, kdy byl jednou z hlavních tranzitních cest mezi Afghánistánem a Ruskem, odkud drogy putovaly dále do Evropy. Země zintenzivňovala své snažení při předcházení teroristickým a hybridním útoků na svém území.

Dopady ekonomické krize se sice kazašské vládě podařilo za vysokých nákladů vyřešit, ale i přesto si uvědomovala potřebu restrukturalizace ekonomiky, která měla vést především k diverzifikaci a s tím spojeným snížením závislosti na exportu ropy a zemního plynu. Jednou z hlavních iniciativ, jež tomu měla dopomoci, byla vize *Nurly Zhol (Světlá cesta)*. Účelem komplexního programu *Nurly Zhol* je stimulace kazašské ekonomiky a její rozvoj. Mezi hlavní cíle patří modernizace infrastruktury či podpora malých a středních podniků. První fáze *Nurly Zhol* skončila v roce 2020, přičemž byla zahájena druhá fáze, jež bude trvat do roku 2025.

Kazachstán byl v této době stále více kritizován mezinárodním společenstvím za porušování lidských práv a potlačování opozice. Příkladem je odsouzení opozičního vůdce Vladimira Kozlova ve vykonstruovaném procesu. Jeho propuštění žádal přímo Evropská parlament

a Kozlovova žena podala podnět ke *Komisi OSN pro lidská práva*.³⁴ Předmětem spekulací se stávaly také prezidentské či parlamentní volby, v nichž vždy s vysokým ziskem hlasů (přes 90%) vítězil prezident Nazarbajev, respektive vládnoucí strana *Nur Otan*. Nazarbajev tyto výsledky naopak prezentoval jako souhlas národa s jeho kroky a jako potvrzení své popularity a politiky. Reakcí na tuto kritiku byly změny v trestním řádě země, jejichž cílem bylo posílení ochrany lidských práv či zvýšení efektivity justičního systému.

6.4.2. Diskurzivní analýza

V úvodu projevu prezident připomíná strategii *Kazachstán-2050*, která je podle něj klíčová pro další rozvoj Kazachstánu. Při tom hned motivuje občany slovy: „*Za posledních 22 let toho Kazachstán dokázal hodně. Vytvořili jsme vlastní úspěšný model vývoje.*“ a dává jim pocit sounáležitosti, jednoty a hrdosti na národ: „*Každý občan je nesmírně hrdý na svou zemi. Věří v zítřek a věří v budoucnost Kazachstánu. 97 procent našich občanů uznává stabilitu své sociálně-ekonomické situace a její neustálé rok od roku zlepšování.*“ Tím Nazarbajev částečně mění to, jakým způsobem mluví o „zlatém věku“ Kazachstánu. V minulosti primárně hovořil o hlubší historii, nyní se snaží vykreslit období své vlády jako „zlatý věk“ země a jako čas prosperity. Zároveň však opět motivuje občany k práci na budoucnosti Kazachstánu, a protože tak činí již v otevírací části projevu, přitahuje jejich pozornost: „*Silné a mocné země se formují na základě dlouhodobé vize a stabilního ekonomického rozvoje. Strategie „Kazachstán – 2050“ je cestou modernizace pro všechny oblasti s cílem zajistit udržitelný růst.*“ A Nazarbajev hrozí tím, že selhání je nepřípustné a zavazuje si své posluchače k naplnění svých vizí: „*Naši společnou povinností a odpovědností je bezchybně implementovat strategii a překonat tento test bez selhání!*“³⁵

³⁴ *Kazakhstan: Opposition Leader Jailed* [online]. 2012 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2012/10/09/kazakhstan-opposition-leader-jailed>. Human Rights Watch.

³⁵ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstanu. 17 yanvary 2014 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-17-yanvary-2014-g

V projevu lze vidět některé prezidentovy výroky, které nejsou podložitelné a jsou něčím, co má podpořit prezidentova slova o minulém i budoucím úspěchu země. Prvním z těchto výroků je: *„Kazachstán 21. století zemí vytvořenou od nuly během pouhých dvou desetiletí talentovanými, pracovitými a tolerantními lidmi! Toto je náš výtvor, na který jsme velmi hrdí! Je to náš skvělý výtvor, který z celého srdce milujeme!“* a lze jej rozdělit na dvě části. Fakticky je věta, že byl Kazachstán vybudován od nuly během dvaceti let své nezávislosti, nesmyslná, protože především v devadesátých letech, ale i po přelomu tisíciletí, ekonomika země doslova těžila z průmyslu vybudovaného během období Sovětského svazu. Při pohledu na diskurz druhé části výroků je viditelná Nazarbajevova snaha si předcházet občany, dávat jim pocit důležitosti a připisovat jim výrazné zásluhy na rozvoji země. Pateticky opět nadsazuje, když hovoří o tom, že všichni Kazachstán *milují*. Druhým zavádějícím a nepodloženým výrokem *„Podle mnoha předpovědí bude příštích 15-17 let „oknem příležitosti“ pro rozsáhlý rozvoj Kazachstánu.“*, kdy jej prezident více nerozvádí a nezmiňuje, proč tomu tak bude, na základě jakých parametrů tomu tak bude a co to znamená. Mluví pouze o třetí průmyslové revoluci a o budoucí rostoucí poptávce, kterou podle něj země musí využít.

Při pohledu na konkrétní ekonomická témata projevu se Nazarbajev před jejich přednesením odvolává na *Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)*. Konkrétně zmiňuje o metriky, podle nichž OECD určuje, zda je země vyspělá či nikoliv. Prezident tím dává najevo svoji znalost ať už ekonomickou či povědomí o fungování mezinárodních organizací. Zároveň ujišťuje občany, že v těchto parametrech se Kazachstán i přes silnou konkurenci neustále zlepšuje. Navazuje i na svá slova z předchozího projevu, kdy hovořil o nutnosti rozvoji technologií a výzkumu, nyní tato tvrzení podkládá konkrétními čísly spojenými i s rozvojem soukromého podnikání: *„Rozvoj nových high-tech sektorů ekonomiky si vyžádá navýšení financování vědy na minimální úroveň 3 procent HDP. Je nutné snížit energetickou náročnost HDP na polovinu. Do roku 2050 budou malé a střední podniky produkovat alespoň 50 procent HDP Kazachstánu namísto současných 20 procent. Produktivita práce by měla vzrůst pětinasobně, ze současných 24 500 USD na 126 000 USD.“* Je zřejmé, že mnoho obyvatel země těmto číslům nerozumí a neumí je dohledat, což není důležité, protože prezident ukazuje, že ekonomickým parametrům rozumí a je důvěryhodný. Posléze v několika bodech hovoří Nazarbajev o konkrétních změnách a rozvoji v jednotlivých odvětvích ekonomiky, v infrastruktuře a ve vzdělávání. Prezident rovněž zmiňuje udržitelnost, jako jeden z klíčových konceptů rozvoje země.

Část své řeči, věnovanou národnostní politice uvozuje Nazarbajev slovy: *Spoluobčané! Moji spolubojovníci!* Tím se mezi ně začleňuje a zároveň je vyzývá „k boji“, kterým má být budování jednotného Kazachstánu: *„My, lid Kazachstánu, jsme sjednocený národ!“*, jen posiluje prezidentovo sdělení. Nazarbajev se vrací k myšlenkám *Věčné země* a *Věčného národa* (*Mangilik Yel* a *Mangilik Gumur*). V úvodu sekce věnované národní jednotě prezident zároveň zmiňuje dosavadní úspěchy a tvrdí, že se již podařilo dosáhnout určitého stupně národní identity:

„Za posledních 22 let naší suverenity a rozvoje jsme vytvořili naše základní hodnoty, které jsou základem budoucnosti naší země a spojují všechny lidi v Kazachstánu. Nejsou převzaty z mystických příběhů nebo teorií. Tyto hodnoty jsou ztělesněním Cesty Kazachstánu, která obstála ve zkoušce času.“ Nazarbajev tak vyvolává pocit občanů, že někam jsou součástí většího společenství, a zároveň prokazuje, že Kazachstán je silný a odolný, což je především díky jeho vládě a politice. Jako demonstraci své rozhodovací moci a autority prezident přikazuje tvorbu zákona *Mangilik Yel*: *„Pověřuji Shromáždění lidu Kazachstánu spolu s Národním hnutím "Kazachstán - 2050", aby zorganizovaly vypracování a přijetí vlasteneckého zákona Mangilik Yel“*

Věčná země a *Věčný lid* jsou klíčovými body, okolo kterých je postaven tento projev. Nazarbajev chce, aby se na jejich naplnění podílela celá společnost, tudíž opět sjednocuje okolo konkrétní myšlenky a vyvíjí snahu je naplnit společenský život občanů: *„Vyzývám všechny politické strany, veřejná sdružení, všechny občany Kazachstánu, aby se aktivně podíleli na dosažení hlavních cílů Strategie – 2050! Obzvláště apeluji na naši mládež. Tato strategie je pro vás.“*

O *Mangilik Yel* hovoří prezident jako o ideji staré tisíc let, kterou se konečně podařilo naplnit a jež byla snem mnoha obyvatel Kazachstánu. Nazarbajev říká: *„Splnili jsme své sny. Položili jsme základ Věčné země.“* Dále prezident dodává, že se to bylo pro mnoho občanů klíčové a že tímto konceptem Nazarbajev naplnil jejich přání: *„Jaká by měla být národní myšlenka lidu Kazachstánu? Existuje myšlenka, která nám ukazuje směr do budoucna, která upevňuje národ a vede k naplnění velkých ambicí.“* Ke Kazachům prezident hovořil jako k *Mangilik Gumur* (k *Věčnému lidu*) a jejich budoucnost označuje pojmem *Mangilik Bolashak* (*Věčná budoucnost*), mladou generaci označuje a mluví o ní jako o *dětech Velkého kazašského lidu*. Tím v zásadě

prezident popisuje tento koncept: *Věčná země* budována *Věčným lidem*, pro blaho dětí *Velkého kazašského lidu*, kteří budou pokračovat v budování *Věčné budoucnosti*. Nazarbajev tak apeluje na občany a říká jim, že jeho a jejich práce je pro dobro jejich dětí a jejich potomků, to je velice silný apel, který se v předchozích projevech takto přímo neobjevil.

„Koncept Věčné země (Mangilik El) je základem velkého kurzu národa – strategie „Kazachstán-2050“. Je obtížnější nezávislost udržet než ji dosáhnout.“ Zde prezident vyvolává obavu a zároveň nabízí řešení, což bylo viditelné již v jeho minulých vystoupení. De facto říká, že Kazachstán o svou nezávislost přijde, pokud nebude naplňovat koncepci *Mangilik Yel*. Hrozbu zániku národa umocňuje: *„Vzájemné nepřátelství a nedostatek soudržnosti způsobily zmizení mnoha národů. Mnohé národy jsou navždy ztraceny, protože nebyly schopny odolat zkouškám času. Musíme se poučit z chyb druhých a vzít si ponaučení z minulosti.“*, čímž zároveň občany ubezpečuje, že si je jako správný vůdce vědom rizik, která zemi hrozí.

Stejně jako ve většině projevu i v jeho závěru Nazarbajev aktivizuje obyvatelstvo: *„Jedním z poučení je, že stvoření Věčné země leží v našich vlastních rukou. Musíme se povzbudit, abychom se stále posouvali vpřed. Bezpodmínečně si musíme zachovat naši nepopiratelnou nezávislost, to je naše bohatství a naše štěstí.“* Prezident mluví v první osobě množného čísla, čímž vyvolává pocit, že je stejný jako jeho občané a chápe jejich starosti a obavy, přičemž nabízí i povzbuzení a podporu. Obecně je projev aktivizační a začleňující. Nazarbajev se nevynechává vůči žádné skupině ani národu, nikoho explicitně nevyklučuje ani nedehonestuje. Je těžké identifikovat, které paradigma prezident projev upřednostňuje, ale objevují se v něm znaky prvního a třetího diskurzivního paradigmatu. První je reprezentováno tím, že o *Mangilik Yel* hovoří jako o nacionální a historické myšlence Kazachů, samotná tato myšlenka však obsahuje, i podle předchozího projevu, mnoho transnacionálních prvků, tudíž naplňuje znaky třetího paradigmatu podle Laruelle.

Na konci projevu prezident Nazarbajev pronáší několik výzev k akci s nacionalistickým podtextem, čímž podtrhuje svůj projev a v jeho závěru jej činí zapamatovatelnějším. *„Kazachstán – 2050“ je nejčestnější a nejslušnější způsob, jak vést do Věčné země. Neuhýbejme z této cesty, můj drahý národe! Ať je každý den sváteční a každé úsilí je prospěšné! Ať je vývoj*

rychlý a budoucnost prosperuje! Kéž naše země i nadále překvapuje svět svými skvělými úspěchy! Ať žije, Kazachstán!

6.5. Poselství prezidenta Republiky Kazachstán N.A. Nazarbajeva lidu Kazachstánu, Leden 2017

6.5.1. Obsah

Poslední projev prezidenta Nazarbajeva, který bude v této práci analyzován, byl pronesen v období, jež přineslo mnoho změn v mezinárodních vztazích a ve vnímání jejich jednotlivých aktérů. Co se týče ekonomiky, silnější krize region střední Asie, ani svět nepostihly, panoval globální růst, zvyšovala se spotřeba, a tudíž se Kazachstán zkrátka soustředil na naplňování plánů, které prezident či vláda představili v minulosti. Nicméně i přesto lze pozorovat některé negativní jevy, které ekonomiku země v tomto období ovlivňovaly. Dvěma hlavními byly nízké ceny nerostných surovin na světových trzích a devalvace kazašské měny tenge. Nejednalo se však o výraznější ekonomické problémy a mnoha obyvatelům rostla životní úroveň.

Zásadnější události se však odehrály na poli mezinárodní bezpečnosti, a to především v postsovětském regionu, což mělo dopad na kazašskou politiku, včetně budování národní identity. Po ruské anexi Krymu v březnu 2014 a rozpoutání války na Donbase měly státy bývalého Sovětského svazu oprávněné obavy o svou územní integritu, a to ze dvou důvodů. Tím prvním bylo, že Rusko neváhalo pro své vlastní imperialistické zájmy napadnout sousední zemi, která byla velice blízko vstupu do Evropské unie, potažmo do NATO. Bylo tedy zřejmé, že pokud by vývoj v některých jiných sousedních zemích směřoval jinak než Ruská federace a její vedení preferuje, došlo by jistě k intervenci, a zároveň by byla podpora Západu vůči napadené zemi pravděpodobně méně rozsáhlá, a i minimálně stejně neúčinná jako v případě Ukrajiny.

Druhým důvodem, který je důležitý i pro národní identitu Kazachů, bylo využití ruské a ruský mluvící menšiny na Krymu a na východě Ukrajiny, k ospravedlnění invaze a následné okupace,

resp. anexe území. Konkrétně na severu Kazachstánu při hranici s Ruskou federací žije početná ruská menšina. Při vzniku nezávislého Kazachstánu tvořili Rusové přes 45% obyvatelstva oblasti. Tento podíl se postupně snižoval, ale i v roce 2021 zde bylo téměř 30% Rusů. Při organizaci protestů proti centrální vládě či etnických nepokojích by mohlo dojít k vytvoření záminky pro ruský zásah na „ochranu místního ruskojazyčného obyvatelstva“. Vybudování silné národní identity, která tomuto předejde, se tak pro Nazarbajeva stalo ještě důležitějším a složitějším úkolem než doposud. V srpnu 2014 ruský prezident Vladimir Vladimirovič Putin při návštěvě tábora u Moskvy prohlásil na adresu kazašského vůdce: „*Vytvořil stát na území, které nikdy žádný stát nemělo. Kazachové nikdy neměli žádnou státnost. On ji vytvořil.*“ Putin tímto otevřeně zpochybnil bohatou kazašskou historii, jež byla utvářena mnoha náboženskými a kulturními vlivy, a zároveň svými slovy šokoval kazašské elity, neboť podobný diskurzrazil ruský prezident i vůči Ukrajině. Někteří kazašští intelektuálové volali po vystoupení z *Euroasijské hospodářské unie* a na sociálních sítích se objevovaly nesouhlasné reakce, včetně obav z pozitivního ohlasu Rusů přijících v Kazachstánu.^{36,37}

Nejen v reakci na tato slova se v roce 2015 uskutečnily oslavy 550. výročí vzniku Kazašského chanátu, který měl být založen již v roce 1465. Oslavy se kromě historie, soustředily také na etnickou diverzitu země a staly nepřímou odpovědí na Putinova slova ze srpna 2014. Rétorika Kremlu se poté výrazněji otázkou kazašské národnosti a historické identity nevěnovala a nedošlo ani k podpoře ruských nacionalistů v Pavlodaru. Spojené státy podpořily územní celistvost a suverenitu Kazachstánu a Rusko zůstalo stále významným obchodním partnerem.³⁸

³⁶ ECKEL, Mike. Ukraine War, Putin's Comments Stir Worry in Kazakhstan. *VOA* [online]. 2014 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.voanews.com/a/russia-kazakhstan-ukraine-fears/2440051.html>

³⁷ BIFOLCHI, Giuliano. Might Kazakhstan face internal separatism and ethnic problems?. *Special Eurasia* [online]. 2022 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.specialeurasia.com/2022/10/03/kazakhstan-separatism/>

³⁸ MICHEL, Casey. Take Note, Putin: Kazakhstan Celebrates 550 Years of Statehood. *The Diplomat* [online]. 2015 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://thediplomat.com/2015/09/take-note-putin-kazakhstan-celebrates-550-years-of-statehood/>

6.5.2. Diskurzivní analýza

Projev Nursultana Nazarbajeva z ledna 2017 má podtitul „*Třetí modernizace Kazachstánu: Globální konkurenceschopnost*“, z čehož je zřejmé, že prezident bude hovořit převážně o ekonomickém rozvoji země a určité technologické transformaci. I v tomto projevu se však objevují nacionalistické prvky a znaky paradigmat budování národní identity Kazachstánu.³⁹

Prvním paradigmatem, které je možné identifikovat je paradigma transnacionální tak, jak jej definovala Laruelle. Věty: „*V rámci oslav 25. výročí nezávislosti jsme vyzdvihli úspěchy a pokrok Kazachstánu. Jsou dobře známé a oceňovány světovou komunitou.*“, jsou následovány výčtem těchto úspěchů. Nazarbajev zmiňuje *EXPO-2017*, které bylo uspořádáno v Astaně, čili fakt, že se Kazachstán v roce 2017 stal nestálým členem *Rady bezpečnosti Organizace spojených národů* (RB OSN). Prezident hned po tomto nezapomíná a opět připisuje zásluhy sobě a svému režimu: „*To vše je výsledkem správné politické cesty a vysoké autority Kazachstánu na mezinárodní scéně*“. Posluchačů se tak tyto úspěchy okamžitě spojí s osobou Nazarbajeva, což posiluje jeho podporu a jejich důvěru v něj. Úvodní část projevu je zakončena zmínkou o strategii *Nurly Zhol* (*Světlá cesta*) a obsahuje výčet konkrétních částek vynaložených na modernizaci Kazachstánu včetně jejich dopadů. Tato čísla nejsou nijak podložena, avšak prezident pučí důvěryhodně pro širší veřejnost.

Navazující část projevu je uvozena slovy „*Vážení krajané*“, což je oslovení, které vyvolává pocit sounáležitosti a posluchači mají dojem, že Nazarbajev je jedním z nich. Poté následuje motivace a výzva k činu: „*Vítězí pouze ty národy, které dokážou předběhnout budoucnost a rozhodným způsobem čelit výzvam, aniž by stály a čekaly*“. Nazarbajev tak zdůrazňuje nutnost inovací a akčního přístupu, aby mohl být Kazachstán do budoucna konkurenceschopný. Zároveň tím vyzývá kazašské občany, aby byli připraveni na změny a nebyli pasivní. V souvislosti s plánovanou třetí modernizací země, kterou prezident v tomto projevu později předkládá, hovoří Nazarbajev o prvních dvou modernizacích nezávislého Kazachstánu. Zaprvé tím uměle vytváří milníky kazašské historie, tím i historii samotnou a formuje tak jeden

³⁹ Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 31 yanvarya 2017 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-31-yanvarya-2017-g

z klíčových prvků národní identity každého státu. Za druhé prezident pokračuje ve svém trendu odvolávání se na historické úspěchy. Teď už se nicméně nejedná o úspěchy z dávnější historie, ale o povedené transformace v posledních 25 letech nezávislosti. První modernizaci Nazarbajev popisuje slovy: „*Vzpomínáme si, jak jsme před čtvrt stoletím začali na troskách Sovětského svazu. Pak od základu naše generace vytvořila nový stát, který nebyl na mapě světa.*“ A druhou shrnuje takto: „*Druhá modernizace začala přijetím Strategie 2030 a vytvořením nového hlavního města Astana. Výsledky jsou nepopiratelné. Země se odtrhla od zóny ekonomické krize a připojila se k 50 nejkonkurenceschopnějším ekonomikám světa.*“ Lze tedy pozorovat uplatňování prvního paradigmatu podle Laruelle ve spojení s aktivizací a začleňováním podle van Leeuwena. Stejně jako v jiných projevech prezident mluví v první osobě množného čísla, a tím vytváří opět pocit jednoty a odhodlání spolupracovat s publikem, což je součástí van Dijkova ideologického čtverce.

Třetí modernizaci pak prezident vnímá jako „most do budoucnosti“ k naplnění cílů jeho vizí a strategií, je tedy patrné používání metafor. Následuje přehledný výčet pěti bodů, které mají dopomoci Kazachstánu mezi třicet nejvyspělejších ekonomik světa v souladu se strategií *Kazachstán-2050*. V rámci těchto bodů Nazarbajev stanovuje konkrétní cíle a zadává jasné úkoly jednotlivým složkám státního aparátu, kdy v některých momentech používá přímo výraz „nařizuji“, čímž poukazuje na svou stále neotřesitelnou vůli i roli. Říká, že to byl „on“, kdo zahájil program *Nurly Zhol* a stanovuje jeho cíle pro další období. Lze vnímat také časté používání slova „dušezíté“, čímž Nazarbajev zdůrazňuje změny, které představuje.

Transnacionální paradigma moderního Kazachstánu je patrné přímo v konkrétních plánech prezidenta, kdy například v oblasti vzdělávání mluví o nutnosti výuky v angličtině či o institucionální transformaci v souladu se standardy mezinárodních organizací. Prezident zdůrazňuje také reformy a změny i v oblasti kybernetiky a opakovaně mluví o nutnosti digitalizace. Jeho řeč není na první pohled příliš nacionalistická, Nazarbajev příliš nemluví o historických či kulturních motivech a pouze jednou, na konci, zmíní etnickou diverzitu v Kazachstánu. Nicméně tím, že absolutně ovládá moc ve státě a může tak implementovat změny podle své vlastní vůle, de facto mění národní identitu státu. Už se to však neděje na diskurzivní úrovni sedimentace, jak píše Waever, ale spíše na hlubších více institucionalizovaných úrovních národní identity.

Projev prezident ukončuje zadáním vytvoření plánu strategického rozvoje Kazachstánu, jenž má za úkol vypracovat vláda. Název tohoto plánu zní: „*Kazachstánská národní technologická iniciativa*“. V úplně poslední části své řeči Nazarbajev zmiňuje multietnicitu a národní jednotu: „*Kazachstán je nová multietnická země věřící ve svou budoucnost a dynamicky se rozvíjející země! Prošli jsme 25 let starou cestou vývoje. V příštích 25 letech očekáváme ještě vyšší hranice. Nashromážděním jedinečného bohatství zkušeností při vytváření státu jsme vstoupili do nové etapy. Jsem si jist, že bez ohledu na to, jaké potíže nás čekají, překonáme je. Naší hlavní silou je jednota.*“, a jako na konci každého projevu aktivizuje občany: „*Proměníme Kazachstán v prosperující zemi pro naše potomky!*“

7. Diskuse

V analytické kapitole práce byly zkoumány jednotlivé projevy prezidenta Nursultana Nazarbajeva a kontext, který je vždy v menší či větší míře ovlivňoval. Tato část, diskuze, má za cíl prezentovat výsledky diskurzivních analýz výše zmíněných řečí prezidenta a popsat jejich vývoj, ať už v oblasti formy projevu, především pak použitého jazyka, nebo z pohledu rétorických metod. Jasně bude definována role národní identity v projevech, a sice jak často se tento motiv v projevech vyskytoval, jak s ním prezident pracoval a jaké diskurzivní strategie, v návaznosti na teoretickou část, používal. Výstupem syntézy pak bude závěr práce, v němž dojde ke zodpovězení výzkumných otázek, položených v metodologické části.

Nazarbajev všechny analyzované projevy přednášel v kazaštině a jejich přepisy na oficiálních stránkách kazašské prezidentské kanceláře jsou také v ruštině a v angličtině. Jeho jazyk se v průběhu výrazně neměnil, vždy hovořil formálně a autoritativně. Formálnost odpovídala vážnosti prezidentského úřadu, autoritativnost a nařizování pak umocňovaly prezidentovu vůli i pozici. V některých projevech, které se více zaměřovaly na ekonomické a jiné reformy Kazachstánu, používal prezident více odborných termínů a statistik, u nich však často není možné ověřit jejich správnost a úplnost, a ani to není cílem této práce. Charakteristické pro všechna „poselství“ občanů Kazachstánu byly také krátké a stručné věty, pomocí nichž prezident přinášel jednoduchá a pochopitelná sdělení, které byla srozumitelná i lidem s omezenou znalostí kazaštiny. Zároveň nezřídka čísloval *zaprvé, zadruhé, zatřetí...*, čímž jasně odděloval jednotlivé části projevu či kroky, které plánoval v souvislosti se svými vizemi a strategiemi.

Při bližším pohledu na rétorické strategie prezidenta Nazarbajeva je možné identifikovat, že napříč jeho vládou se některé stále opakují. První rétorickou, a zároveň diskurzivní strategií je začleňování, takzvaná inkluze, podle van Leeuwena. Ta je v Nazarbajevových projevech patrná již při uvozování projevu či jejich části, kdy prezident používá několik různých typů oslovení, kterými se identifikuje s posluchači. Nazarbajev zároveň mluví v první osobě množného čísla a úspěchy Kazachstánu, o nichž mluví, připisuje všem občanům, stejně tak jako všechny občany vyzývá k naplnění jeho nových strategií. Klíčovou roli v inkluzi hraje i národní

identita, kdy je možné primárně ze začátku jeho vlády pozorovat snahu o sjednocení všech etnik, náboženství a kultur. V pozdějších projevech už prezident v rámci inkluzivní strategie tolik nehovoří o jednotlivých národech, ale už prezentuje Kazachstán jako sjednocenou společnost. Inkluzi v kontextu prezidentových projevů pomáhá i strategie marginalizace a specifikace. Nazarbajev v některých svých projevech vyhrožuje všem, kteří se nebudou chtít podílet na rozvoji Kazachstánu a jeho národní identity, a zároveň se zaměřuje na konkrétní skupinu (v případě projevu z roku 2012 na muslimy) a snižuje její roli ve společnosti. O ortodoxních muslimech Nazarbajev hovoří jako o narušitelích národní identity Kazachstánu a zbylé Kazachy „proti nim“ spojuje. Je zřejmé, že by takto prezident hovořil i o jiných skupinách, pakliže by je vnímal jako riziko pro svou politiku či národní zájmy.

Na strategii inkluze lze navázat dalšími van Leeuwenovým konceptem, a tím je aktivizace. Jak je zmíněno v teoretické části, koncept aktivizace/deaktivace je založen na zapojení či nezapojení publika do sociálních akcí prostřednictvím diskurzu. Když tedy Nazarbajev hovořil: „my jsme dokázali“ či „my jsme vybudovali“ a doplňuje tyto fráze o slova, která zdůrazňují klíčovou roli občanů Kazachstánu, aktivizuje je pomocí diskurzu. Je otázkou, do jaké míry se skutečně Kazaši podíleli na konkrétních činech a úspěších Kazachstánu, ale prezidentovo stále opakování v rámci jeho projevů, zakomponovalo do národní identity Kazachů i budovatelské přesvědčení, že všichni přispívají k rozvoji země a že Nazarbajev a vládnoucí elity si to uvědomují, potažmo jejich aktivitu přímo oceňují.

Předchozí dvě diskurzivní strategie účinně doplňuje van Dijkův ideologický čtverec, z něž Nazarbajev využívá část „my“, tedy tu, která oslavuje úspěchy posluchačů, s nimiž se prezident ztotožňuje. Van Dijk hovoří o tom, že řečník může v tomto případě také marginalizovat neúspěchy těch, kteří patří do skupiny „my“, a zároveň zdůrazňovat neúspěchy druhé strany na niž jsou „oni“, přičemž naopak marginalizuje jejich pozitivní události. Nazarbajev prakticky nemluví o neúspěších kazašského lidu, ve svých projevech je nepřipouští. Kromě již popsané kritiky muslimů se prezident nijak nesnaží budovat národní identitu na principu vymezení se proti jinakosti a nenapadá jiné národy a nehovoří o žádných „nepřátelských silách“ mimo Kazachstán.

Výše zmíněné diskurzivní strategie vytvářejí základ všech Nazarbajevových projevů a podle obsahu řeči pak pracují buď s tématy ekonomickými nebo s budováním národní identity. Právě ekonomická a sociální témata se objevují prakticky v každém analyzovaném vystoupení prezidenta. V zásadě vždy Nazarbajev zmiňuje hospodářské úspěchy země, mluví o potřebě nových reforem či o tom, jak se Kazachstán postupně zařazuje mezi vyspělé státy světa s cílem dostat se mezi 30 nejrozvinutějších zemí. Co se týče národní identity, tak z počátku své vlády Nazarbajev hovoří o potřebě sjednotit etnicky diverzifikované obyvatelstvo a chce vytvořit dojem, že jsou si všichni rovni a podílí se na budování země. Zároveň však do popředí staví Kazachy, kazašský jazyk a jednotlivé kultury vnímá pouze jako stavební prvky kultury kazašské. Lze tedy hovořit o prvním a druhém diskurzivním paradigmatu tak, jak jej popisuje Marlene Laruelle. Po roce 2010 Nazarbajev přechází spíše na třetí paradigma s prvky paradigmatu prvního. Ústup od druhého paradigmatu, které se soustředí i na roli kazašského národa v postsovětském prostoru, umocňuje ruský útok na Ukrajinu v roce 2014 a následná Putinova rétorika zpochybňující kulturní a územní historii Kazachstánu. V projevech z let 2012, 2014 a 2017 se prezident zaměřuje na transnacionální rétoriku, a říká, že Kazachstán a jeho obyvatelé jsou součástí globalizovaného světa a tomu přizpůsobuje své vize a strategie – *Mangilik Yel* je toho jasným příkladem. Laruelle zároveň píše o tom, že třetí paradigma je specifické *nazarbajevismem*, jenž se projevuje i v projevech, kdy se Nazarbajev snaží rozšířit a umocnit svoji roli, potažmo odkaz v kazašské společnosti.

Tato paradigmata a celkový diskurz Nazarbajeva je pak doplněn o dílčí rétorické strategie, které se odlišují v závislosti na typu projevu. Prvním, tím nejuniverzálnějším nástrojem, je používání metafor. Prezident metafory využíval při vysvětlování složitějších ekonomických procesů či při výrociích souvisejících s národní identitou. Rysem Nazarbajevových projevů bylo také časté opakování klíčových myšlenek. Cílem bylo, aby si posluchači zapamatovali sdělení, která byla pro prezidenta důležitá, zároveň tak docházelo k vytváření stereotypů a k celkovému formování národní identity. Nazarbajev ve svých vystoupeních také často využíval patos, tedy apeloval na emoce posluchačů, vytvářel citové vazby na jím zmiňovaná témata a dramatisoval konkrétní události. Tím opět zvýšil zapamatovatelnost svých výroků. Po patetických slovech přicházelo v některých projevech ujištění, že prezident zná řešení problémů a má jasnou strategii. Nazarbajev tímto manipuloval publikum a získával si jeho důvěru.

Zejména ve svých raných projevech prezident Nazarbajev využíval také citáty slavných osobností světové a kazašské historie. Používání citátů mělo dva účely. Tím prvním bylo prokazování orientace světových dějin a kultury, protože znalost těchto citátů v posluchačích evokovala to, že Nazarbajev je vzdělaný a sečtělý. Citace významných osobností národní historie pak přispívala k budování národní identity a ke zlepšení vnímání historického odkazu Kazachstánu směrem, kterým prezident chtěl.

8. Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem kazašský prezident Nursultan Abišuly Nazarbajev svým diskurzem formoval národní identitu nezávislého Kazachstánu po roce 1991. Bylo vybráno pět projevů napříč celou jeho téměř třicetiletou vládou a tyto projevy byly zkoumány metodou kritické diskurzivní analýzy vycházející z teorií Normana Fairclougha, Theuna van Dijka a Theo van Leeuwena. Obecná teorie diskurzivní analýzy pak byla doplněna o dosavadní stav poznání diskurzu Nazarbajeva, pomocí tří paradigmat, jak je ve svém výzkumu definovala Marlene Laruelle. Rovněž byla definována národní identita a role diskurzu v modelu sedimentace národní identity Ole Waevera, na základě syntézy poststrukturalistického a konstruktivistického přístupu, kterou provedl Hidemi Suganami.

Pro určení konkrétních diskurzivních praktik prezidenta Nazarbajeva bylo nejprve nutné určit a popsat obsah projevů, které pronesl a jež byly předmětem analýzy. První výzkumná otázka této práce tedy zní: **Jaké byly strategie a vize budování národní identity prezidenta Nazarbajeva?** Nursultan Nazarbajev své projevy totiž obsahově formuloval jako sdělení aktuálního stavu, dosavadních úspěchů a plánů a strategií do budoucna. Tyto vize prezentoval jako své vlastní a předmětem této práce není analyzovat, zda tomu tak bylo. Na základě zkoumání obsahu projevů byly jako strategie budování národní identity Kazachstánu označeny: *Kazachstán-2030*, *Kazachstán-2050*, *Mangilik Yel (Věčná země)* a *Mangilik Gumur (Věční lidé)*. Jako čistě nacionalistické lze označit poslední dvě jmenované. *Kazachstán-2030* a *Kazachstán-2050* byly a jsou kombinací ekonomických cílů s národními motivy. Pod tyto strategie také spadaly dílčí plány a reformy jako například *Nurly Zhol* či *Strategický plán národního rozvoje do roku 2025*, jež byly zmiňovány v projevech.

Druhá výzkumná otázka se již přímo zaměřuje na konkrétní diskurzivní metody prezidenta při budování národní identity. **Jaké diskurzivní praktiky ve svých projevech prezident Nazarbajev používal a proč?** Ze předchozí kapitoly, která je syntézou diskurzivní analýzy jednotlivých projevů vyplývá, že základní kostru Nazarbajevova diskurzu tvořily: inkluze (začlenění) a aktivizace podle van Leeuwena a polovina ideologického čtverce van Dijka, konkrétně využívání konceptu „my“.

Tyto diskurzivní strategie by nebyly účinné bez Nazarbajevových tří paradigmat, která prezident postupem času měnil podle vývoje nejen v Kazachstánu, ale i v mezinárodních vztazích. Nazarbajevův diskurz je pak vhodně doplněn rétorickými strategiemi, závisujícími na tématu či době, v níž prezident mluvil. Duševním znakem prezidentových projevů bylo časté opakování zásadních myšlenek, posilování emocí pomocí patosu a stylizace se do role spasitele národa pro upevnění své pozice. Nazarbajev využíval také metafory či se odvolával na citáty slavných historických osobností.

Závěrem této práce je zjištění, že prezident Nazarbajev pomocí svých projevů k národu, v nichž definoval své konkrétní vize a strategie, jež byly výše zmíněny, používal diskurzivní strategie s cílem ovlivnit národní identitu Kazachstánu. Budoucím předmětem výzkumu by mohlo být empirické zkoumání konkrétních parametrů a námětů, jež se vyskytují v prezidentových projevech, s cílem zjistit, zda se mu povedlo změnit národní identitu Kazachstánu daným směrem či nikoliv. Poté bude možno určit, jak moc je Nazarbajevovo pojetí identity institucionalizované, a tudíž zda prezident národní identitu hlouběji zakořenil.

Summary

The aim of this work was to find out how Kazakh President Nursultan Abišuly Nazarbayev used his discourse to shape the national identity of independent Kazakhstan after 1991. Five speeches were selected throughout his almost thirty-year reign and these speeches were examined using the method of critical discourse analysis based on the theories of Norman Fairclough, Theun van Dijk and Theo van Leeuwen. The general theory of discourse analysis was then supplemented with the current state of knowledge of Nazarbayev's discourse, using three paradigms, as defined by Marlene Laruelle in her research. National identity and the role of discourse were also defined in Ole Waever's national identity sedimentation model, based on Hidemi Suganami's synthesis of poststructuralist and constructivist approaches.

In order to determine the specific discursive practices of President Nazarbayev, it was first necessary to determine and describe the content of the speeches he delivered and which were the subject of analysis. So the first research question of this work is: **What were the strategies and visions of President Nazarbayev's national identity building?** Nursultan Nazarbayev formulated his speeches in terms of content as a communication of the current state, achievements so far and plans and strategies for the future. He presented these visions as his own, and it is not the purpose of this work to analyze whether this was the case. Based on the examination of the content of the speeches, *Kazakhstan-2030*, *Kazakhstan-2050*, *Mangilik Yel (Eternal Land)* and *Mangilik Gumur (Eternal People)* were identified as strategies for building Kazakhstan's national identity. The last two named can be characterized as purely nationalist. *Kazakhstan-2030* and *Kazakhstan-2050* were and are a combination of economic goals with national motives. These strategies also included sub-plans and reforms such as *Nurly Zhol* or the *Strategic Plan for National Development until 2025*, which were mentioned in the speeches.

The second research question directly focuses on the specific discursive methods of the president in building national identity. **What discursive practices did President Nazarbayev use in his speeches and why?** From the previous chapter, which is a synthesis of the discursive analysis of individual speeches, it follows that the basic framework of Nazarbayev's discourse was formed by: inclusion and activation according to van Leeuwen and half of van Dijk's ideological square, namely the use of the concept "we".

These discursive strategies would not have been effective without Nazarbayev's three paradigms, which the president changed over time according to developments not only in Kazakhstan but also in international relations. Nazarbayev's discourse is then appropriately supplemented with rhetorical strategies, depending on the topic or the time in which the president spoke. An important feature of the president's speeches was the frequent repetition of essential ideas, the strengthening of emotions with the help of pathos, and styling himself in the role of the savior of the nation in order to consolidate his position. Nazarbayev also used metaphors or referred to quotes from famous historical figures.

The conclusion of this work is the finding that President Nazarbayev, with the help of his speeches to the nation, in which he defined his concrete visions and strategies, which were mentioned above, used discursive strategies with the aim of influencing the national identity of Kazakhstan. A future subject of research could be an empirical investigation of specific parameters and topics that occur in the president's speeches, with the aim of finding out whether he succeeded in changing the national identity of Kazakhstan in a given direction or not. It will then be possible to determine how much Nazarbayev's concept of identity is institutionalized, and therefore whether the president has more deeply rooted the national identity.

Použitá literatura

Odborná literatura

ANDERSON, Benedict. *Imagined Communities* [online]. Verso, 2006 [cit. 2023-03-11].

Dostupné z: https://archive.org/details/imaginedcommunit00ande_0/page/212/mode/2up

BLOOR, Meriel a Thomas BLOOR. The Construction of Identity. In: *The Practice of Critical Discourse Analysis: An Introduction* [online]. 2007. USA: Routledge, 2013, s. 85-99 [cit.

2023-03-10]. ISBN 978-0-340-91237-9. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=8K8uAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=bloor+and+bloor+discours&ots=NchxtjMoyS&sig=Uq0g9FEmeWwhs2uxVtGoZ7rhAy4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

CAHAN, Jean Axelrad. National Identity and the Limits of Constructivism in International Relations Theory: A Case Study of Suez Canal. *Nations and Nationalism* [online]. John

Wiley & Sons, 2019, 2019, **25**(2), 478-498 [cit. 2023-03-11]. ISSN 1354-5078. Dostupné z: doi:10.1111/nana.12423

FAIRCLOUGH, Norman. Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse: The Universities. In: *Discourse and Society* [online]. 2. SAGE Publications, 1993, s. 133-168 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z:

<https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0957926593004002002>

FOUCAULT, Michel. The Statement and The Archive. 25. In: FOUCAULT, Michel. *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language* [online]. 2. USA: Library of Congress Cataloging in Public Data, 2019, 2019, s. 79-121 [cit. 2023-03-11]. ISBN 0394711068. ISSN 1354-5078. Dostupné z:

https://monoskop.org/images/9/90/Foucault_Michel_Archaeology_of_Knowledge.pdf
https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-n-a-nazarbaeva-narodu-kazakhstana-sentyabr-1998-g_1342416797

SHAW, Martin. The Theoretical Challenge of Global Society. In: *Global Society and International Relations: Sociological Concepts and Political Perspectives* [online]. Polity,

1994, 5-33, 94-110 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z:

https://www.academia.edu/20266845/Global_Society_and_International_Relations_1994

SUGANAMI, Hidemi. Narrative explanation and international relations: Back to basics.

In: *Narrative explanation and international relations: Back to basics* [online]. 2. Millenium Journal of International Relations, 2008, s. 327-356 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0305829808097643>

VAN DIJK, Teun. Political discourse and political cognition. In: *Politics as Text and*

Talk [online]. 2002, s. 203-237 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-2002-Political-discourse-and-political-cognition.pdf>

VAN DIJK, Teun. Sociocognitive Discourse Studies. In: *Handbook of Discourse*

Analysis [online]. 2016, s. 1-24 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-2018-Sociocognitive-discourse-studies.pdf>

VAN DIJK, Teun. *What is Political Discourse Analysis?* [online]. [cit. 2023-03-11].

Dostupné z: <https://e->

[unifi.it/pluginfile.php/909651/mod_resource/content/1/Van%20Dijk%20Waht%20is%20political%20discourse%20analysis.pdf](https://e-unifi.it/pluginfile.php/909651/mod_resource/content/1/Van%20Dijk%20Waht%20is%20political%20discourse%20analysis.pdf)

VAN LEEUWEN, Theo. Representing Social Actors. In: *Discourse and Practice: New Tools*

for Critical Discourse Analysis [online]. Oxford University Press, 2008, s. 23-55 [cit. 2023-03-10]. ISBN 978-0-19-532330-6. Dostupné z:

https://www.academia.edu/36639478/Van_Leeuwen_Theo_Discourse_and_Practice_New_Tools_for_Critical_Discourse_Analysis

WAEVER, Ole a Lene HANSEN. *European Integration and National Identity* [online]. In: .

1. Londýn: Routledge, 2001, s. 19-49 [cit. 2023-03-09]. ISBN 9780203402207. Dostupné z:

<https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203402207/european-integration-national-identity-lene-hansen-ole-waever>

WODAK, Ruth a Michael MEYER. *Methods of critical discourse analysis* [online]. 1.

Londýn: SAGE, 2001 [cit. 2023-03-10]. ISBN 9780857028020. Dostupné z:

<https://archive.org/details/methodsofcritica0000woda/page/n9/mode/2up>

WODAK, Ruth, Martin REISIGL, Karin LIEBHART a Rudolf DE CILLIA. The Discursive Construction of National Identity. In: *Discursive Construction of National Identity* [online]. 2.

Velká Británie: Edinburgh University Press, 2009, s. 7-48 [cit. 2023-03-12]. ISBN 978 0 7486 3726 3. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=tA2rBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=The+Discursive+Construction+of+National+Identity&ots=O-StkL3a5H&sig=GJZ-MBQg6mYrNK57Oa1FeLZ7wBA&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Discursive%20Construction%20of%20National%20Identity&f=false

WODAK, Ruth, Norman FAIRCLOUGH a Jane MULDERRIG. Critical Discourse

Analysis. *Marges Linguistiques* [online]. 1997 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z:

doi:10.4135/9781446289068.n17

Ostatní zdroje (články, akademické práce aj.)

BURKHANOV, Aziz. Kazakhstan's National Identity - Building Policy: Soviet Legacy, State Efforts, and Societal Reactions. *Cornell International Law Journal* [online]. 2017,

2017, **50**.(1.) [cit. 2023-03-10]. Dostupné z:

<https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1893&context=cilj>

FARSI, Roghayeh. Socio-Semantic Processes in Social Actors Representation: A Case Study of “Ya-Sin”. *Al-Bayan: Journal of Qur'an and Hadith Studies* [online]. Brill.com, 2017,

2017, **15**(2), 145-169 [cit. 2023-03-10]. ISBN 978-0-19-532330-6. ISSN 2232-1969.

Dostupné z: [https://brill.com/view/journals/jqhs/15/2/article-](https://brill.com/view/journals/jqhs/15/2/article-p145_145.xml?rskey=eBvsMW&result=1)

[p145_145.xml?rskey=eBvsMW&result=1](https://brill.com/view/journals/jqhs/15/2/article-p145_145.xml?rskey=eBvsMW&result=1)

Kazakhstan: Opposition Leader Jailed [online]. 2012 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2012/10/09/kazakhstan-opposition-leader-jailed>. Human Rights Watch.

KOUHPAEENEJAD, Mohammad Hossein a Razieh GHOLAMINEJAD. Identity and Language Learning from Post- structuralist Perspective. *Journal of Language Teaching and Research* [online]. 2014, 2014, 5(1), 199-204 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: doi:10.4304/jltr.5.1.

LARUELLE, Marlene. "The Three Discursive Paradigms of State Identity in Kazakhstan. Kazakhness, Kazakhstanness and Transnationalism,." *Academia.edu* [online]. 2014, 2014 [cit. 2023-03-10]. ISBN 978-0-19-532330-6. Dostupné z: https://www.academia.edu/43327993/The_Three_Discursive_Paradigms_of_State_Identity_in_Kazakhstan_Kazakhness_Kazakhstanness_and_Transnationalism_in_Mariya_Omelicheva_ed_Nationalism_and_Identity_Construction_in_Central_Asia_Dimensions_Dynamics_and_Directions_Lanham_Lexington_Books_1_20_2014

Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Oktyabr' 1997 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-na-nazarbaeva-narodu-kazahstana-oktyabr-1997-g

Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Sentyabr' 1998 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-n-a-nazarbaeva-narodu-kazahstana-sentyabr-1998-g_1342416797

Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 14 dekabrya 2012 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-14-dekabrya-2012-g

Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 17 yanvarya 2014 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z:

https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-17-yanvarya-2014-g

Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbayeva narodu Kazakhstana. 31 yanvarya 2017 g. *Akorda* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z:

https://akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-31-yanvarya-2017-g

SALMA, Nurul Fathia. Exploring Van Dijk: Critical Discourse Analysis's Aims. *Research Gate*[online]. 2018 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/326142494_Exploring_Van_Dijk_Critical_Discourse_Analysis%27s_Aims

SHARIPOVA, Dina. Perceptions of National Identity in Kazakhstan: Pride, Language, and Religion: Article by GSPP Assistant Professor Dina Sharipova. *Graduate School of Public Policy, Nazarbayev University* [online]. 2020, 2020 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z:

<https://gspp.nu.edu.kz/en/perceptions-of-national-identity-in-kazakhstan-pride-language-and-religion-article-by-gspp-assistant-professor-dina-sharipova/>

SMITH, David Roger, Gavin R.G. HAMBLY a Edward ALLWORTH.

Kazakhstan. *Britannica* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z:

<https://www.britannica.com/place/Kazakhstan>

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Nursultan

Nazarbayev. *Britannica* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z:

<https://www.britannica.com/place/Kazakhstan>

Teze Diplomové práce

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Budování národní identity Kazachstánu
za prezidenta Nazarbayeva

Jméno: Bc. Jan Dědák

Vedoucí práce: PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Rok odevzdání projektu: 2022

Úvod

Území současné Republiky Kazachstán bylo v historii součástí mnoha významných asijských či euroasijských mocností, což významně ovlivnilo jeho kulturu, jazyk, náboženství a národnostní složení. Dominantními způsoby života původních obyvatel byly až do 19. století kočovnictví a pastevectví. Od roku 1813 začalo tehdejší carské Rusko obsazovat a kolonizovat území Kazachstánu. Příchodivší Rusové přinesli do Kazachstánu křesťanství a zemědělství, čímž narušili do té doby praktikovaný způsob života. Úředním jazykem se stala ruština.

Během ruské občanské války Kazaši povstali proti Rusům a následně se přidali na stranu bělogvardějců. Vítězství bolševiků však znamenalo vznik Sovětského svazu, v rámci něž byl Kazachstán nejprve součástí Kyrgyzské autonomní socialistické republiky a od roku 1936 tvořil samostatnou Kazašskou sovětskou socialistickou republiku. Hospodářská politika Sovětského svazu a její nástroje, především centrální plánování a kolektivizace, vedly k hladomorům, při nichž zemřelo přes 1 milion etnických Kazachů. Rovněž na původní ruskou kolonizaci navázal Sovětský svaz přesuny obyvatel z celé země, což ruku v ruce s intenzivní rusifikací vedlo k potlačení kazašské národní identity.

V roce 1986 Kazaši demonstrovali proti tehdejšímu vedení místní komunistické strany. Protesty byly násilně potlačeny a několik lidí bylo zabito. S postupujícím rozpadem východního bloku se Kazachstán rozhodl dne 16. prosince 1991 vyhlásit nezávislost. Jedním z hlavních nástrojů vnitřní, ale i zahraniční politiky, byl pro nastoupivšího prezidenta Nursultana Nazarbajeva také důraz na znovuobnovení národní identity Kazachů.

Pro vybudování národní identity Kazachů vytvořil Nazarbajev soubor strategií, na základě, kterých se měl Kazachstán dostat mezi nejmodernější a nejkonkurenceschopnější státy světa. Kromě ekonomické a zahraniční politiky v nich často prezentoval i své vlastní vize, podle nichž se měla země řídit. Tyto strategie prezentoval také ve svých projevech a jiných veřejných vystoupeních. Ambicí této práce je zhodnotit vliv národních strategií Kazachstánu a s nimi spojených Nazarbajevových projevů na budování národní identity Kazachstánu.

Cíl výzkumu, výzkumná otázka

Teoretická část této diplomové části se bude věnovat diskurzivním a významotvorným praktikám, především projevům a veřejným vystoupením, přičemž se zaměří na jejich vznik, aktéry a jejich zájmy a strategie. Rovněž se pokusí přiblížit roli národních plánů a strategií při ovlivňování národních identit. Definice a pochopení výše zmíněného je nutné pro výzkumnou část práce. Tato hlavní část bude zaměřena na Nazarbayevovu politiku budování národní identity a bude ji zkoumat pomocí kritické diskurzivní analýzy. Na začátku bude stručně popsána mocenská pozice Nazarbayeva a na ni navazující pravomoci. Následně budou analyzovány jeho významné projevy a vize, které alespoň částečně souvisí se strategiemi rozvoje Kazachstánu a s jejich vlivem na změnu či posílení národní identity. Hlavní výzkumnou otázkou, kterou má tato práce za cíl zodpovědět je: **Jaké byly strategie a vize budování národní identity prezidenta Nazarbayeva?**

Při analýze veřejných vystoupení a strategií se autor setká s konkrétním dopadem. Výzkumná podotázka, **Jaké zákony, které ovlivňují národní identitu Kazachstánu, byly na základě Nazarbayevových strategií a vizí přijaty?** pomůže lépe identifikovat změny, kterých prezident Nazarbayev dosáhl při budování národní identity Kazachstánu.

Koncepční a teoretický rámec

Výzkum národní identity v oblasti mezinárodních vztahů se výrazněji rozvinul až v 80. a 90. letech 20. století. Do té doby výzkumníci nepracovali přímo s pojmem „identita“, ale vnímali, že každý stát má soubor charakteristických vlastností a sociálních norem, vyplývajících z jeho kultury a vnějších vlivů. O jasnou definici národní identity se pokusili konstruktivisté a poststrukturalisté. Oba tyto myšlenkové proudy přistupovaly k identitě rozdílně. Konstruktivisté ji vnímali jako faktor tvořící státní zájem, který je závislý na kultuře a iniciační roli státní moci, přičemž z vnějšku může být ovlivněna pouze výraznou změnou v systému mezinárodních vztahů. Poststrukturalisté definovali národní identitu jako dynamickou složku státního zájmu, která je proměnlivá v závislosti na vnějším prostředí, neboť jejím konstitutivním prvkem je vymezení se proti jinakosti. Identita je tedy podle nich výsledkem diskurzivní praxe. Obě výše zmíněné teorie použité odděleně jsou nedostatečné pro účely této diplomové práce. Japonský filozof a politolog Hidemi Suganami přišel s myšlenkou syntézy konstruktivismu a poststrukturalismu, na niž navázal profesor Ole Waever konceptem sedimentace národní identity. Autor bude proto pracovat s tímto konceptem, na němž se pokusí demonstrovat roli diskurzu prezidenta Nazarbayeva na tvorbu národní identity Kazachstánu.

Sedimentace spočívá v rozdělení identity do tří vzájemně propojených úrovní podle míry jejich institucionalizace. Spodní úroveň je tou nejvíce institucionalizovanou. Je to základ národní identity, především kultura a obyčej. Na této úrovni je Kazachstán definován jako středoasijský mnohonárodnostní stát, v němž se díky jeho poloze setkávají východní a západní kultury a náboženství, což výrazně ovlivnilo jeho historii a zahraničněpolitické směřování.

Druhá, prostřední úroveň sedimentace zpřesňuje definice z první úrovně a pracuje s konceptem sebeurčení – tedy s vymezením se proti jinakosti, a to i ze strany ostatních států. Síla a vnímání druhé úrovně národní identity je odlišné v závislosti na změnách v mezinárodních vztazích. Srovnáme-li současný Kazachstán se Sovětským svazem, byl nepochybně Sovětský svaz více autoritářskou zemí. Nicméně současnou optikou a pod vlivem historických okolností, jakou je například téměř třicetiletá vláda prezidenta Nazarbayeva, je

Kazachstán také autoritářským státem, byť se prezentuje jako prezidentská demokracie. Rovněž je rozvojovou zemí s nízkým ekonomickým výkonem a špatnou infrastrukturou. Všechny tyto parametry vychází z odlišnosti od ostatních států.

Horní úroveň národní identity je pak nejméně institucionalizovaná a můžeme ji označit jako úroveň diskurzivní. Tuto úroveň nejvíce ovlivňují tvůrci státních politik a identit. Tito tvůrci, v případě Kazachstánu prezident Nazarbayev, prezentují své vize a díky své politické i reálné síle mohou být schopni je prosadit. Ze své pozice neomezeného vládce Nazarbayev nastoloval politická témata a diskurzivními praktikami do nich implementoval svou vizi národní identity Kazachstánu. Kromě projevů a jiných druhů veřejných vystoupení využíval bývalý kazašský prezident také soubory „strategií“ rozvoje Kazachstánu, kterých vzniklo za jeho vlády několi..

Autor této diplomové práce bude pracovat s celým obdobím Nazarbayevovy vlády, neboť národní identita Kazachstánu se po těchto 28 let stále dynamicky vyvíjela, není proto možné vybrat pouze konkrétní část vlády bývalého prezidenta. Toto období bude pro větší přehlednost alespoň rozděleno milníky, jež tvoří pět Nazarbayevových projevů (z let 1997, 1998, 2012, 2014 a 2017) při nichž definoval strategie rozvoje země a prezentoval své vize národní identity. Bude provedena kritická diskurzivní analýza právě těchto projevů, tedy třetí úrovně sedimentace národní identity. Zároveň budou analyzovány jeho projevy, veřejná vystoupení nebo paměti, týkající se těchto konkrétních projevů nebo částí strategií budování národní identity. Doplněním budou konkrétní zákony či jiné celospolečensky významné změny, jež změnilly podobu národní identity Kazachstánu a tím i hlubší úrovně národní identity.

Přehled literatury

Hlavními zdroji této diplomové práce budou především texty z oblasti mezinárodních vztahů, politologie a sociologie, v nichž se autoři zabývají problematikou diskurzivní analýzy a konceptem sedimentace národní identity. Rovněž budou využity oficiální dokumenty kazašské vlády a prezidenta, převážně výše zmíněné strategie rozvoje Kazachstánu a přepisy či záznamy projevů prezidenta Nazarbajeva. Budou vybrány projevy z celého jeho funkčního období tedy od roku 1991 až do roku 2019. Jako dělicí body těchto téměř 30 let budou použity projevy, v nichž Nazarbajev Kazachům přednesl vizi národní identity a strategii. Jedná se o pět projevů a jejich výčet a podrobnější popis je uveden v datové části tohoto projektu Pro diskurzivní analýzu, kterou tato práce je, budou využita i hodnocení jednotlivých strategií a projevů Nazarbajeva ostatními výzkumníky.

Prvním dílem, zaměřujícím se na teoretickou část práce je *Narrative explanation and international relations: Back to basics* japonského filozofa Hidemiho Suganamiho, v němž, kromě jiného, zkoumá přístup konstruktivistů a poststrukturalistů k politickým a sociologickým otázkám, včetně odlišného vnímání národní identity. Suganami pragmaticky spojuje myšlenky konstruktivismu a poststrukturalismu v jeden ucelený proud, jež by byl vhodný pro výzkum národní identity. Tento úvod do teoretického pojetí národní identity je důležitý pro pochopení konceptu sedimentace národní identity, který prezentuje americký politolog Ole Wæver v knize *Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory*. Autor se prostřednictvím Suganamiho pragmatismu zabývá propojením konstruktivistického a poststrukturalistického přístupu ke zkoumání národní identity a prezentuje svůj model sedimentace národní identity, jež je klíčový pro účely této diplomové práce. Profesor Wæver rovněž nastiňuje roli diskurzu při tvorbě zahraniční politiky, přičemž vize zahraniční politiky Kazachstánu byla rovněž součástí strategií rozvoje země.

Protože je tato práce kritickou diskurzivní analýzou, využívá autor také text od Encarnacion Hidalgo Tenorio, zvaný *Critical Discourse Analysis, An overview*. V něm autorka odpovídá na klíčové otázky, týkající se diskurzivní analýzy, definuje ji a poukazuje na odlišnosti vůči jiným typům kvalitativního výzkumu a na její silné a slabé stránky. Součástí textu jsou i konkrétní příklady metod výzkumu, užívané při provádění kritické diskurzivní analýzy.

Využitím diskurzu při tvorbě národní identity se ve své knize *The Discursive Construction of National Identity* zabývá Ruth Wodak a kolektiv autorů. Pro účely této diplomové práce je důležitá především první kapitola, v níž autorka popisuje diskursivní strategie a lingvistické nástroje, využívané při budování národní identity. Přičemž je zdůrazněno, že role takto vytvořené národní identity je klíčová nejen pro sjednocení národa uvnitř, ale také pro odlišení se na venek, a tedy i pro tvorbu zahraniční politiky.

The Construction of National Identity—A 23-Nation Study je studie provedená Frankem Louis Rusciano, v níž autor pomocí průzkumu zhodnocuje vzájemné vlivy různých sociálních a kulturních faktorů, na konstrukci národní identity. Výsledkem tohoto výzkumu je tvrzení, že nejen národ uvnitř, tedy jeho kultura, jazyk a jiné, mají vliv na konstrukci národní identity. Nezanedbatelnou roli hraje i světonázor, který je odlišný především napříč náboženstvími. Při konstrukci národní identity je nutné v případě náboženské diverzity všechny přítomné světonázory vyvažovat, což má přímou souvislost s Nazarbayevovou činností při vytváření národní identity.

Jako první z hodnocení výše zmíněných strategií bude použit článek A.S. Sagatové a A.A. Abdrahmanové z Karagandinské Státní Univerzity, nazvaný *About the role of the national idea «Mangilik El», as a strategy for the development of Kazakhstan in the context of globalization*. Autorky zkoumají *Mangilik El* ze sociálního hlediska a konstatují, že Nazarbayev si uvědomoval nutnost národní myšlenky, díky níž se mu povedlo předejít vnitřním národnostním konfliktům. Rovněž je zdůrazněna role Nazarbayevova diskurzu, který změnil základní cíle rozvoje země na jasně identifikovatelné zájmy kazašské společnosti, nutných pro její sjednocení.

Dina Sharipova za Univerzity Nazarbayeva ve svém článku *Perceptions of National identity in Kazakhstan: Pride, Language and Religion* popisuje Nazarbayevovy strategie jako revizionistické top-down modely, které jsou sice prezentovány jako podporující civilní společnost, ale naopak směřují či přímo provádějí etnizaci (Kazachizaci) občanů Kazachstánu. Sharipova vnímá také důležitou roli jazyka a náboženství, jejichž význam při budování a zachování národní identity je větší, než vliv Nazarbayevových strategií. Výzkum spojený s jejím článkem také ukazuje na nízkou úroveň patriotismu v Kazachstánu, což může být de facto selháním Nazarbayevových strategií. Účastníci výzkumu vnímají patriotismus jako lásku k vlasti a chuť k jejímu budování, nikoliv jako nadřazenost vůči ostatním.

Tři typy diskurzivních paradigmat Kazachstánu identifikuje Marlen Laurelle ve své esejí *The Three Discursive Paradigms of State Identity in Kazakhstan: Kazakhness, Kazakhstanness and Transnationalism*. První paradigma cílí na etnické Kazachy se odvolává na historii a tradici kazašského národa, především dobu Kazašského chanátu, a pracuje s nacionálními nástroji jako je přejmenování ulic či větší role kazaštiny. Druhé paradigma, uvědomujíc si etnickou diverzitu v zemi, propaguje soužití bez konfliktů, rovné příležitosti a společné cíle. K tomu se připojuje i orientace na sousední státy, jejichž menšiny jsou v Kazachstánu početně zastoupeny. Poslední paradigma je transnacionální, a tudíž silně spojeno s prezidentem Nazarbayevem. Především proto, že pro jeho fungování je potřeba silná vůdčí osobnost a také proto, že Nazarbayev sám sebe považuje za strůjce Kazachstánu 21. století. Autorka předvídá, že druhé paradigma prakticky zmizí, vzhledem ke změnám v euroasijském prostoru a dojde buď k propojení prvního a třetího paradigmatu nebo ke vzniku nového, například náboženského. Na tato tři paradigmata budou také aplikovány projevy a strategie prezidenta.

Budování národní identity Kazachstánu ve svém článku *Kazakhstan's National Identity - Building Policy: Soviet Legacy, State Efforts, and Societal Reactions* popisuje Aziz Burkhanov. Pracuje s dědictvím sovětského budování národní identity, které podle něj kazašské elity praktikují a spíše, než provádět radikální změny se snaží vybudovat zdání jedné soudržné komunity, pokrývající všechna etnika.

Din Muhammed Ametbe v *Nazarbayev's remedy to the National Identity Crisis in Kazakhstan* píše o riziku občanské války, vyplývajícího z etnické diverzity země. Podle něj si Nazarbayev toto riziko uvědomoval a pomocí nejen diskurzivních praktiky, ale i nových zákonů dokázal tuto diverzitu přetavit v jednotu a předejít tak vnitřním konfliktům. Při tomto se podle autora Nazarbayevovi pomohlo vybalancovat i jednotlivé vlivy okolních zemí, které by mohly národnostní tematiku využít pro podporu separatistických tendencí v příhraničních částech Kazachstánu.

Empirická data a analytické techniky

Vzhledem k tomu, že výzkumná část práce bude kritickou diskurzivní analýzou Nazarbayevových veřejných vystoupení a strategií spojených s národní identitou Kazachstánu, bude autor pracovat s těmito kvalitativními primárními a sekundárními daty:

- Projevy prezidenta Nazarbayeva a jiná veřejná vystoupení ve formě textu či videozáznamu, v nichž se vyjadřuje k národním myšlenkám, vizím a strategiím.
- Oficiální dokumenty popisující strategie *Kazachstán-2030*, *Katachstán-2050*, *Mangilik El* a *Kazachstán-2025*.
- Zákony či jiné celospolečensky významné změny, které vznikly díky výše zmíněným strategiím a diskurzu Nazarbayeva provedli tak změnu národní identity
- Reakce na projevy Nazarbayeva a to z řad jiných kazašských politků či výzkumníků a akademiků, včetně jiných diskurzivních analýz.

V praktické, hlavní části diplomové práci bude provedena již zmíněná kritická diskurzivní analýza projevů prezidenta Nazarbayeva, opírajících nebo se týkajících projevů a vystoupení, souvisejících s národními strategiemi nebo je přímo definujících. První z nich *Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Oktyabr' 1997 g.*, uvádějící strategii Kazachstán-2030, z roku 1997, je především výzvou a slibem občanům, že ve 21. století se Kazachstán stabilizuje a díky znovuvybudované národní jednotě se stane ekonomicky vyspělým. Při tomto poukazuje Nazarbayev na národnostní rozmanitost Kazachstánu a slibuje rovné příležitosti všem občanům země. Zároveň zmiňuje konkrétní ekonomické cíle a s nimi spojené sociální „reformy“.

Na tento projev navázal prezident v roce 1998 apelem *Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana. Sentyabr' 1998 g.*, v němž několikrát zmínil v předchozím roce nastolenou agendu pro rok 2030. Hlavním poselstvím projevu je tvrzení Nazarbajeva o postupném dosahování národnostní a náboženské stability v Kazachstánu a o její důležitosti pro další rozvoj země. Patrná je tedy přímá snaha, podpořená tvrzeními prezidenta, o sjednocení kazašské společnosti napříč národnostními skupinami, a zároveň snaha nepřímá, kdy se Nazarbajev snaží semknout tyto skupiny kolem společných myšlenek a cílů, jež on sám definuje.

Další strategii rozvoje Kazachstánu definoval Nazarbajev ve svém projevu z roku 2012, *Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.Nazarbajeva narodu Kazakhstana. 14 dekabrya 2012 g.*, kde popsal vizi *Kazachstán-2050*. Klíčová část tohoto projevu spojená s budováním národní identity Kazachstánu, hovoří o „novém kazašském patriotismu“, který by se měl předávat z generace na generaci. Cílem je sjednocení všech etnických skupin a vytvoření multietnické společnosti, kde budou všichni občané Kazachstánu sdílet své rozdílné kultury a tradice. Na *Kazachstán-2050* navazuje národní idea *Mangilik El*, v níž se Nazarbajev odvolává na hluboce zakořeněné tradice Kazachů, ale zároveň opět vyzývá k jednotě mezi národy Kazachstánu. V kombinaci s tím zmiňuje v *Mangilik El* sedm velmi obecných cílů, kterých by měl Kazachstán do roku 2050 dosáhnout, přičemž všechny tyto cíle by měli vyústit umístění Kazachstánu mezi 30 nejvyspělejšími zeměmi světa. V projevu v roce 2017 pak Nazarbajev zadal vládě vytvořit *Strategický plán národního rozvoje do roku 2025*, který se kromě ekonomických cílů zaměřuje na zvýšení „modernizace všeobecného přehledu“ Kazachů o národní kultuře a zdůrazňuje povinnost Kazachů podílet se na chodu státu na všech úrovních, uchovávat kulturu a tradice a chránit národní identitu, která je v tomto plánu přímo definována.

Z metod diskurzivní analýzy budou využity především kategorizační a predikátová analýza. Na základě těchto analýz a segmentace dat budou vyvozeny závěry a zodpovězeny výzkumné otázky s cílem pochopit, jakým způsobem Nazarbajev utvářel národní identitu moderního Kazachstánu.

Plánovaná osnova diplomové práce

Tato část je nástínem předběžné osnovy diplomové práce, její základní části však zůstanou neměnné.

1. Úvod – představení tématu diplomové práce s ohledem na zdůvodnění výběru a akademickou relevanci, včetně dosavadního výzkumu, tedy bude zde i přehled literatury.
2. Výzkumný rámec, metodologie, cíl výzkumu – v této části bude popsán výzkumný rámec, metodologie zvolená při výzkumu, základní datová základna a výzkumné otázky, případně podotázky, které má práce za cíl zodpovědět.
3. Teoretická část – přiblížení teoretického konceptu sedimentace národní identity, kritické diskurzivní analýzy jako metody výzkumu národní identity s jasně zdůvodněným propojením s výzkumnou částí práce
4. Praktická část – kritická diskurzivní analýza vybraných projevů a jiných veřejných vystoupení prezidenta Nazarbajeva, týkající se národní identity, doplněná o jiná data, jakými jsou oficiální dokumenty, paměti či zákony
5. Závěr – přehled nejdůležitějších bodů práce a klíčových zjištění, možné uvedení problémů, jež se vyskytly během psaní práce. Návrh dalšího výzkumu.

Bibliografie

AMETBEK, Din Muhammed. NAZARBAYEV'S REMEDY TO THE NATIONAL IDENTITY CRISIS OF KAZAKHSTAN. Academia.edu [online]. 2017, 27 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: https://www.academia.edu/36433780/NAZARBAYEVVS_REMEDY_TO_THE_NATIONAL_IDENTITY_CRISIS_OF_KAZAKHSTAN

BURKHANOV, Aziz. Kazakhstan's National Identity- Building Policy: Soviet Legacy, State Efforts, and Societal Reactions. Academia.edu [online]. 2017, 15 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: <https://scholarship.law.cornell.edu/cilj/vol50/iss1/1/>

LARUELLE, Marlene. The Three Discursive Paradigms of State Identity in Kazakhstan: Kazakhness, Kazakhstanness and Transnationalism. Academia.edu [online]. 2014, 15 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: https://www.academia.edu/43327993/_The_Three_Discursive_Paradigms_of_State_Identity_in_Kazakhstan_Kazakhness_Kazakhstannes_and_Transnationalism_in_Mariya_Omelicheva_ed_Nationalism_and_Identity_Construction_in_Central_Asia_Dimensions_Dynamics_and_Directions_Lanham_Lexington_Books_1_20_2014

RUSCIANO, Frank Louis. The Construction of National Identity—A 23-Nation Study. Sage [online]. 2002, 6 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/106591290305600310>

SAGATOVA, A.S. a A.A. ABDRAHMANOVA. About the role of the national idea «Mangilik El», as a strategy for the development of Kazakhstan in the context of globalization. Bulletin of Karaganda University [online]. 2020, 1 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: <https://articlekz.com/en/article/29663>

SHARIPOVA, Dina. PERCEPTIONS OF NATIONAL IDENTITY IN KAZAKHSTAN: PRIDE, LANGUAGE, AND RELIGION ARTICLE BY GSPP ASSISTANT PROFESSOR DINA SHARIPOVA. Graduate School of Public Policy [online]. 2020, 2 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: <https://gspp.nu.edu.kz/en/perceptions-of-national-identity-in-kazakhstan-pride-language-and-religion-article-by-gspp-assistant-professor-dina-sharipova/>

SUGANAMI, Hidemi. Narrative Explanation and International Relations: Back to Basics. Research Gate [online]. 2008, 30 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0305829808097643>

TENORIO, Encarnacion Hidalgo. Critical Discourse Analysis, An overview [online]. 28 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: [https://www.researchgate.net/publication/268377265_Critical_Discourse_An_overview](https://www.researchgate.net/publication/268377265_Critical_Discourse_Analysis_An_overview)

WAEVER, Ole. Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory. Research Gate [online]. 2001, 30 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203402207-10/identity-communities-foreign-policy-discourse-analysis-foreign-policy-theory-ole-w%C3%A6ver>

WODNAK, Ruth, Rudolf DE CILLIA, Martin REISIGL a Karin LIEBHART. The Discursive Construction of National Identity. Research Gate [online]. 2019, 1 [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/249713041_The_Discursive_Construction_of_National_Identity